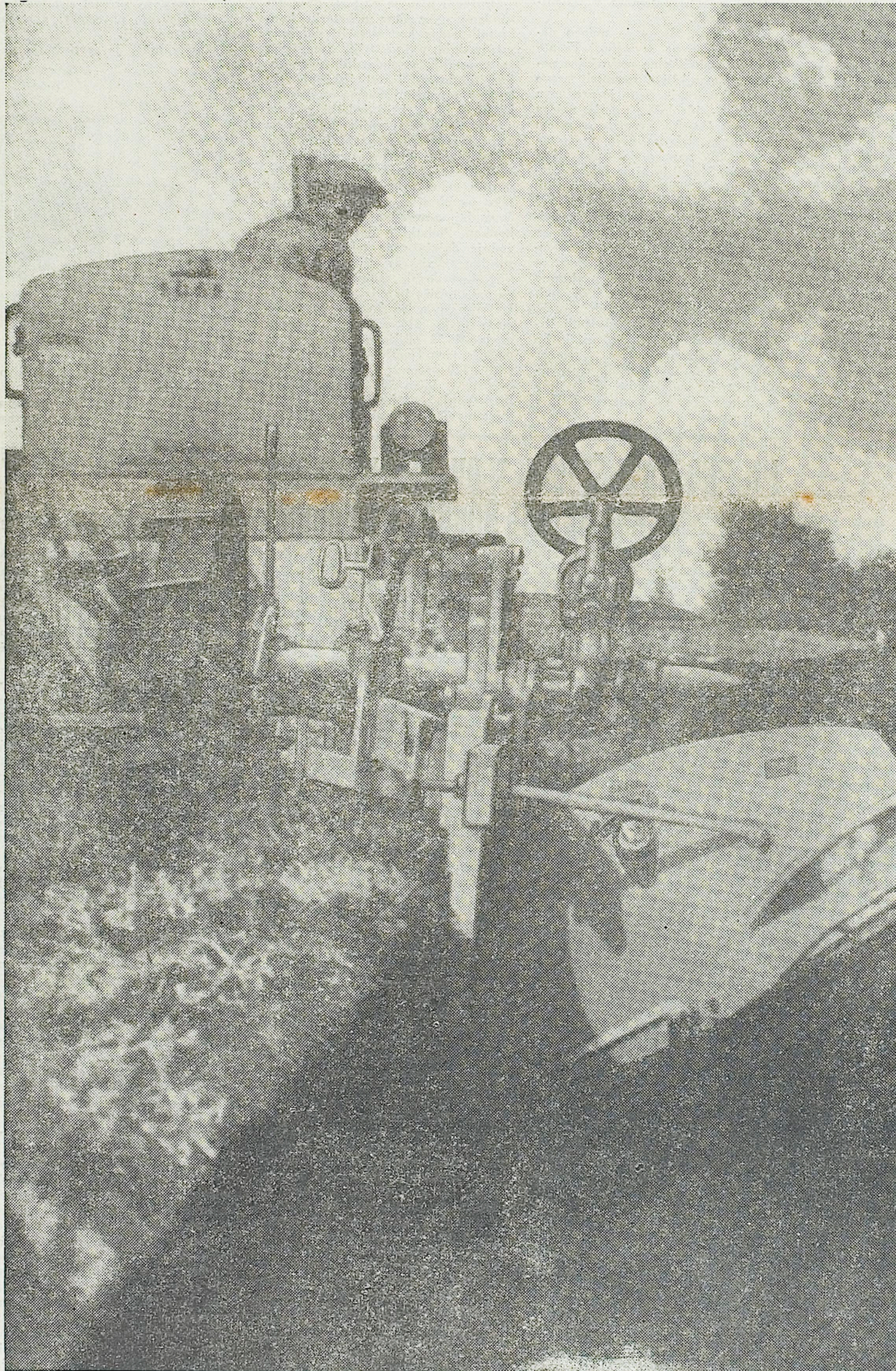

SLOVENSKI TADRAN

LETO I., ŠTEV. 36

Koper, petek 5. septembra 1952

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

SKLAD ZA MEHANIZACIJO PRI OKRAJNI ZADRUŽNI POSLOVNI ZVEZI V KOPRU JE NABAVIL VEČ TEŽKIH TRAKTORJEV ZA RIGOLANJE VINOGRADOV IN JIH PORAZDELIL KMEČKIM DELOVNIM ZADRUGAM. NA SLIKI VIDIMO TRAKTOR ANSALDO 60 S KAKRSNIM SO ZADRUGAM ZNANI IZ PUČ-KOŠTADONE PREORALI VELIK KOMPLEKS ZEMLJIŠČA V BRIČU

NEKATERI PROBLEMI V NAŠEM KMETIJSKEM ZADRUŽNIŠTVU

Razvoj našega kmetijstva sploh zahteva niz raznih ukrepov, da bi lahko na podlagi tega naredili korak naprej v dviganju kmetijske proizvodnje.

Ce malo pogledamo naše kmetijstvo, ugotovimo, da imamo male, razepjete parcele, nimamo pa strnjenih in moderno nasajenih vinogradov, sadovnjakov, nimamo sodobno urejenih živinorejskih farm itd. To pomeni, da je nujno potrebno, da o tem posamezen kmetovalec premisli, ter skuša poiskati primerne oblike, da bi se naše kmetijstvo hitreje razvijalo, ter da bi se iz sedanjih malih razdrobljenih parcel ustvarili večji gospodarski kompleksi, ali gospodarstva. To je ena najvažnejših nalog bodočega dela naših zadrugnikov, tako članov splošnih kmetijskih zadrug kakor tudi kmečkih delovnih zadrug.

Kmečke delovne zadruge so do danes odigrale veliko vlogo pri obnovi našega kmetijstva, če jih primerjamo s privatnim sektorjem: še večjo vlogo vlogo bodo morale te zadruge odigrati v bodoče. Ce pogledamo statistične podatke obnovitvenih del v sadjarstvu in vinogradništvu iz leta 1950-51, ugotovimo, da so 80 % vseh obnovitvenih del izvršile kmečke delovne zadruge, le 20 % privatni sektor, čeprav bi moralo biti obratno, če upoštevamo sorazmerje kmečkih gospodarstev koprškega okraja. Kmetijske obdelovalne zadruge so uredile nove nasade, ki odgovarjajo vsem modernim principom v kmetijstvu sploh, medtem ko je privatni sektor izvršil po odgovarjajočih sedanjih principih le 10 % obnovitvenih del. Se ta odstotek bo težje obdelovati mehanično, ker se je obnova vršila na manjših kompleksih, kmečke delovne zadruge pa so nasadile večje komplekse, kot je to vinograd v KZD Krog, na katerem je posajenih 30.000 trt, v Pobjegih 15.000, v Pučah 60.000 itd. To nam pove, da one zadruge, ki imajo objektivne možnosti, da z malih razdrobljenih parcel ustvarijo vzorno kmetijsko gospodarstvo, imajo nadaljnji razvoj zagotovljen. Ne morem iti mimo tega, da ne bi omenil velikih obnovitvenih del kmečke delovne zadruge v Pučah, ki sedaj pripravlja 50 hektarski kompleks, na katerem bodo zasadili okrog 170.000 trt, poleg tega bo na istem kompleksu velik sadovnjak ter travniki, ki bodo zagotovili krmo za določeno število živine, potrebne za pravilno humizacijo zemlje.

Socialistična preobrazba naše vasi bo morala zajeti v bodoče širše množice naših delovnih kmetov, če hočemo, da si bodo naši kmetovalci ustvarili ugodnejše življenje. Prav zaradi velikega dela, ki nas čaka v našem kmetijstvu, morajo naši kmetje, organizirani v splošne kmetijske zadruge, iskati novih oblik dela ter dobiti obliko združevanja svojih gospodarstev, ki bo odgovarjala kraju, in ki bo privlačna za vse kmetovalce.

Oblast bo tudi v bodoče vsestransko podpirala kmetijske delovne zadruge in splošne kmetijske zadruge. Samo letošnje investicije za mehanizacijo v višini 24.000.000 din so jasni dokazi odnosa oblasti do zadrugnega kmetijstva, prav tako je okrajni gospodarski svet sklenil, da bodo dobili kmetje-zadrugniki nagrade za nove nasade, tako na primer za en ha strnjenega in moderno nasajenega vinograda 60.000.— din itd.

Zaman se trudijo nekateri, ko tolmačijo reorganizacijo kmečkih delovnih zadrug tako, češ da se vračamo na individualno kmečko gospodarstvo. Mnogim našim kmetovalcem ni jasno, zakaj na eni strani govorimo, da je nujno potrebno združevati mala in razdrobljena kmečka gospodarstva, z druge strani pa reorganiziramo kmečke delovne zadruge. To sta dve osnovni vprašanji, ki jih je treba pojasniti.

Ko razpravljamo o kakršni koli reorganizaciji v našem kmetijstvu, gre za iskanje poti, po kateri bomo šli pri graditvi socializma na vasi.

Kmečke delovne zadruge so najnaprednejša oblika socialistične preobrazbe vasi, vendar pa niso imele nekatere naše zadruge zadostne gospodarske osnove, ker so bila njihova posestva razdrobljena, ter niso mogla predstavljati naprednega kmetijskega gospodarstva z večjimi skupnimi kompleksi kot je to na primer: v Pučah, Krogu, Ankaranu, Bertokih itd. Zaradi tega je bilo nujno reorganizirati nekatere kmečke delovne zadruge, ter v njih obdržati nekatere gospodarske panoge, ki so rentabilne. Tako imamo primer v kmečki delovni zadrugi Kampel-Salara; ostal je v skupnem gospodarstvu živinorejski odsek, ki se je vključil v kmečko delovno drugo Puče, nekaj podobnega imamo v kmečki delovni zadrugi Saredo, kjer so zadrugniki obdržali v skupnem gospodarstvu nove vinogradniške nasade ter se priključili kot vinogradniški odsek splošni kmetijski zadrugi Izola.

Reorganizacijo v kmečkih delovnih zadrugah izkoriščajo vsi oni ljudje, ki nimajo interesa, da se bi razvilo naše gospodarstvo, ter da bi si naš kmet ustvaril boljše (Nadaljevanje na 2. strani.)

Prekongresni tekmovalni polet našega ljudstva NEPOSREDNE NALOGE gospodarstva na Koprskem

Prpriave na kongres na Koprskem

Teško bi si mislil kdo, ki dela v pisarni med štirimi stenami ali pa kdo drugi, ki vidi samo, kaj se v njegovi vasi ali tovarni dela, da je razpisano tekmovalje v čast VI. kongresa KPJ tako razgibalo vse frontovce naših vasi, tovarni in ustanov v koprskem okraju.

Po vsem našem podeželju kmetje z udarniškim delom popravljajo ceste, ki jih je do zadnje čase precej razdejal. Izolani in kmetje iz oko-

strelske vaje in še nekaj drugih športnih tekem. Za zvečer pa so Pirančani pripravili pester kulturni program. Razen tega so v Piranu s prostovoljnimi delom uredili tudi Granzijevo obalo. Vsaka sindikalna podružnica si je postavila tudi svoj plan dela. Med temi je najboljša podružnica iz tovarne Salvetti. Med drugim si je zadala nalogo, da bo delala na povečanju proizvodnje in da bodo delali tudi izven delovnega časa. Doslej so opravili že 60 ur prostovoljnega dela. Vse sindikalne podružnice delajo tudi pri ureditvi sindikalnega doma.

Uslužbeni bolnice so si uredili svoj rdeči kotiček in opravili 50 ur prostovoljnega dela. Delavci cestne železnice pa so opravili enako število ur prostovoljnega dela pri ureditvi remize. Delavci piranskih ladjedelnic tudi tekmujejo, vendar ne tako, kot so se vedno doslej izkazali, ko je bil njihov kolektiv najboljši v okrožju. V Piranu se pripravljajo na mestno partijsko konferenco, ki bo 24. tega meseca.

Prebivalci občine Dekani prav tako tekmujejo. Največ dela imajo pri popravilu cest. Dekančani so priskočili na pomoč tudi Antončanom in skupno delajo pri popravilu neke važnejše ceste pri Sv. Antonu.

Koprčani so tudi precej razgibani. Doslej so opravili že nad 1500 delovnih ur. Delalo je okrog 500 frontovcev. Urejevali so med drugim park pri »Istra Benz«, čistili prostor pred letnim kinom, na trgu Sv. Ane in Mada. Uslužbeni MLO bodo

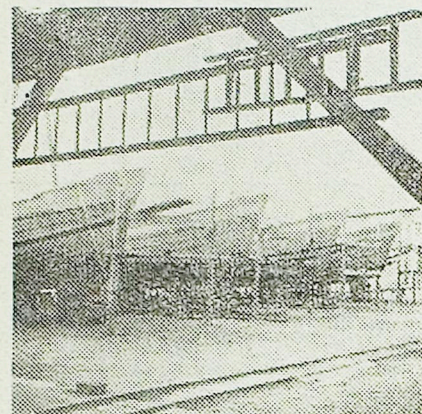
opravili vsak po 30 do 40 ur prostovoljnega dela. Tudi uslužbeni Istrske banke so med najboljšimi v tem tekmovalju. V Kopru je imelo svoje letne partijske konference že nad 10 osnovnih partijskih organizacij po podjetjih in ustanovah.

Tudi v Marezigah, Borštu, Vanganu in ostalih vaseh te občine so frontovci zelo delavni pri prostovoljnem delu za popravilo cest. Bolj slabo se pa pripravljajo na letne partijske konference.

To kar je napisano še zdaleč ni vse. Marsikaj bi lahko še povedali o krajih, ki tudi delajo v čast VI. kongresa KPJ, toda zaradi prostora na tem mestu ne moremo vseh omeniti. Na primer nekatere organizacije Zveze borcev so imele zadnje čase svoje letne občne zbornice, druge razdeljujejo članske izkaznice, zbirajo članarino, ali pa se pripravljajo na udeležbo pri proslavi Dneva slovenskih brigad, ki bo 14. septembra v Dolenjskih Toplicah.

Kljub temu, da se je mnogo naredilo, vendar pa so odbori Fronte na vasi in sindikalne podružnice ponekod pomanjkljivo razumeli pravo bistvo tekmovalja — to je predvsem politično - ideološka vzgoja našega delovnega človeka. Premalo so v tem tekmovalju delavna naša prosvetna društva. To napako je treba takoj odpraviti. Marsikaj bi se lahko ustanovili pevski zbor ali ga okrepili. Ustanovili bi lahko še mnogo več kulturnih krožkov, čitalnic, organizirali razna predavanja itd. Mnogo več bi lahko naredili tudi pri opešanju vasi, ulic in trgov. Posebno važno je, da na vasi začno skupno pleskati hiše, urejati gnojšča, odstranjati čista, ki so ob cestah, ker se bo s tem preprečilo tudi širjenje ranih nalezljivih bolezni in bo tudi vas imela lepši videz.

Vse to, kar smo do zdaj zanemarjali, je treba nadoknaditi, da bo tekmovalje v čast VI. kongresa KPJ v celoti uspelo.

Nove gradnje v piranski ladjedelnici

lice z udarniškim delom širijo ceste, ki pelje proti San Simonu. Frontovci iz Portoroža in okolice so s prostovoljnimi delom popravili osnovno šolo v Sv. Jerneju in tako prihranili občini nad 40.000 dinarjev. V Piranu tudi vse giblje in dela. Ob priliki tega tekmovalja si mladina iz Pirana urejuje svoj mladinski dom. V nedeljo bo Zveza borcev organizirala

PO OSTALIH OKRAJIH

Po vsej Primorski imajo osnovne partijske organizacije odprte sestanke, na katerih polagajo obračun svojega dela v preteklem letu, volijo nove sekretarje in delegate za okrajne partijske konference, na katerih bodo potem izvolili delegate za sam kongres.

V postojnskem okraju so že imela tak sestanek vsa večja podjetja, med njimi »Javor« v Pivki in tovarna lesovinskih plošč v Ilirski Bistrici, lesno-industrijska podjetja in tudi druga. Ti sestanki, ki so bili v glavnem prav dobro pripravljani, so izredno razgibali partijsko življenje ter pomagali odpraviti marsikatero napakovitost, na primer v tovarni lesovinskih plošč v Ilirski Bistrici, na pošti v Postojni, v jamski restavraciji in drugod.

V sežanskem okraju so posebno živi sestanki po kraških vaseh, ki se zdaj množično mobilizirajo v borbo proti posledicam letošnje suše, od katerih niso najmanjša nadloga razni spekulant z živino in krmom, z raznimi pridelki, posebno vinom. Predvsem morajo zato biti zelo budne osnovne partijske organizacije in takoj odkrivati in onemogočati vsak pojav spekulacije.

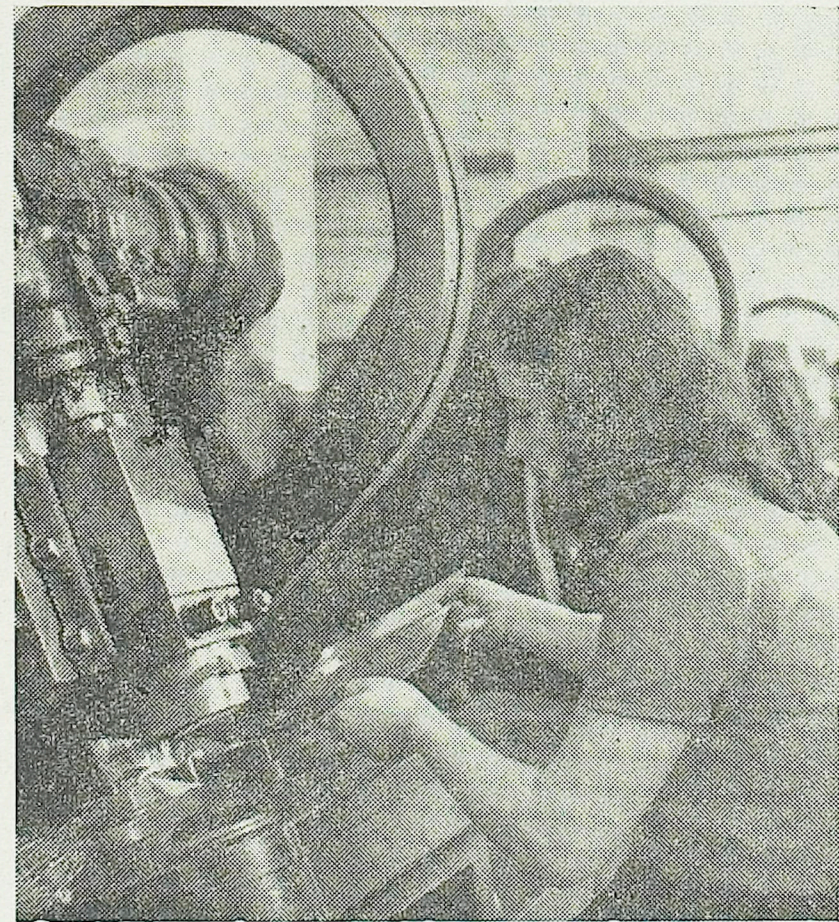
Goriški okraj je od vseh primorskih še najbolj gospodarsko razvit, ima največ večjih in manjših obrtno-industrijskih podjetij, bogat avto-prevozniki fond, številne zadruge in druga gospodarska podjetja. Po veliki večini so že pov-

soj imeli sestanke, ki že razen vseh vseh delovnih kolektivov po podjetjih in tovarnah ter vaseh.

Na Tolminskem in Idrijskem prav tako tekmujejo med seboj vasi, kmetijske zadruge in podjetja. Kdo bo prej izvedel volitve sekretarja in delegatov, ki bodo na okrajni konferenci izbrali iz svoje srede najboljše ljudi, da jih bodo zastopali na kongresu. Zlasti živahna in in plodna sta bila v rudniku živega srebra v Idriji ter v tovarni igel v Kobaridu. Na sestankih sprejeti sklepi bodo bistveno vplivali na delo celotnih delovnih kolektivov.

Vsa podjetja pa so si razen tega zadala precej velike in težke naloge v okviru svojega delovanja in zdaj tekmujejo za njihovo izpolnitev v čast VI. kongresa KPJ. Tekmujejo ne samo komunisti, marveč celotni delovni kolektivi, ki v svoji Partiji vidijo močno jamstvo vseh s krvjo priborjenih pravic, v njenem nadaljnjem razvoju in krepljivi pa poročstvo boljsega življenja v močni, svobodni, socialistični Jugoslaviji.

Brko

Delo v konzervni industriji

Problemi združništva

(Nadaljevanje s 1. strani)

življenje. Ti ljudje so proti vsake-mu naprednemu gospodarstvu, ker edino z zaostalim načinom obdelave zemlje je možno še nadalje izkoriščati revnejše kmete in si tako ustvariti gospodarske pozicije, kakor so si jih pred vojno.

Prav zaradi tega morajo naši kmetje iskati vse oblike združevanja, da se bodo lahko na ta način borili proti vsem tistim, ki bi hoteli po starem izkoriščati. Če bodo naši kmetovalci znali pravilno organizirati kmečko proizvodnjo tako, da bodo znižali proizvajalne stroške, si bodo lahko zagotovili plasman svojih proizvodov na zunanja tržišča. Tako bo tudi zadruga z manjšim trudom dosegla večji učinek in jasno, da se bo tudi položaj kmetov-zadružnikov neprimerno izboljšal. To bo najboljši odgovor vsem tistim, ki danes izkoriščajo reorganizacijo nekaterih kmečkih delovnih združ zao, da bi deorientirali naše kmetovalce pri razvoju našega združništva.

Ivan Knez

NEPOSREDNE NALOGE gospodarstva na Koprskem

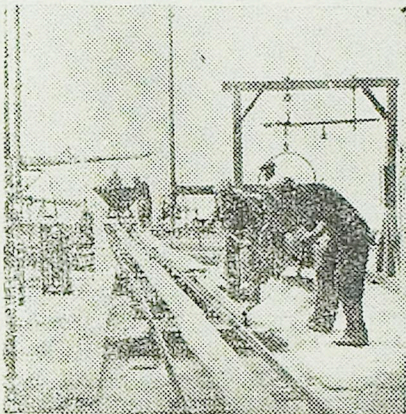
Sprejeti družbeni plan odreja smer letošnjega gospodarskega razvoja ter postavlja pred gospodarstvo nekatere naloge, ki je od njihove izvršitve odvisna nadaljnja gospodarska utrditev v vseh njegovih panogah. Delovni kolektivi so z družbenim planom dejansko realizirali pravico o neposrednem upravljanju svojih podjetij in tako začrtali pot nadaljnji demokratizaciji v upravljanju gospodarstva, ki pospešuje decentralizacijo in utrjuje njihovo samostojnost. Razširitev v javnosti nekaterih jugoslovanskih zakonov in uredb na tukajšnjem področju pa predstavlja nadaljnji korak v utrjevanju socialističnih odnosov in pospešuje proces demokratizacije in decentralizacije. To je nadalje potrditev, da so vsi dosednji ukrepi v gospodarstvu v skladu s smotri socialističnega gospodarstva.

Družbeni plan je postavil pred gospodarstvo izvršitev nekaterih konkretnih nalog kot ustvariti določeno proizvodnjo v industriji, kmetijstvu in v ostalih gospodarskih panogah, izvršiti obvezni investicijski plan in končno ustvariti finančna sredstva, s katerimi bi se krili izdatki v zvezi z izvrševanjem gornjih nalog. Na zadnjem zasedanju okrajne skupščine je bil podan obračun izvrševanja investicijskega plana, to je ene od osnovnih nalog v letošnjem letu. Prav tako pa obračun o izvajanju proračuna daje pregled o ustvarjanju dohodkov. Podatki o doseganju proizvodnje dajejo prav tako pozitivne rezultate, kajti kmetijstvo je kljub suši dalo dovolj sadja in zelenjave na naša tržišča in v izvoz (samo preko »Fruktusa« so izvozili do 1. avgusta preko 210 vagonov in skupni vrednosti 55 milijonov dinarjev) in nadalje vina (podjetje »Vino« je izvozilo 120 vagonov in s tem ustvarilo promet blizu 700 vagonov vina). Proizvodnja soli bo za preko 10 tisoč ton večja od lanskoletne, ribja in-

dustrija zaradi do sedaj slabega loma ustvarja manjšo proizvodnjo. Ostala industrijska podjetja (pohištvo, opeka, gradnja ladij, milo, likerji, ščetke) pa stalno dvigajo svojo produkcijo, tako da bodo vsa podjetja presegla lanskoletno proizvodnjo. Investicijski plan je bil v prvem polletju realiziran z 39 % (gradbena dela 41, domača oprema 44, uvozna oprema 36 in ostalo 15 odstotkov). Najslabše je bil plan realiziran v kmetijstvu in ribištvi, medtem ko izvršitev investicij v industriji pada na IV. tromesečje. Tako niso izvršena še započeta dela: naselje Ankarana, Sečovelje, meliorizacija Ankaran ter izdelava in nakup ribiških ladij.

Pri izvajanju proračuna se pojavljajo nekatere pomanjkljivosti kakor na primer slabo proučevanje obveznosti s strani prebivalstva (dohodni na in davek na promet proizvodov) in izpolnjevanje obveznosti s strani nekaterih podjetij.

Kakor vidimo, je izvrševanje na-

Delo v solinah. Obilna žetev

log po družbenem planu zadovoljivo, tako da nam samo pomanjkanje narakuje, da do konca leta izvršimo mnogo več, kot smo izvršili v prvem polletju. Sprejeti sklepi na zadnjem zasedanju skupščine in gospodarskega sveta usmerjajo vse delo v naslednjo smer:

1. Povečati in poceniti industrijsko proizvodnjo, ki bo omogočila boljše založenost trga, povečala izvoz in znižanje prodajnih cen.

2. V kmetijstvu z izvršitvijo investicijskih del ter z ostalimi ukrepi (pomoč pri obnovi vinogradov in sadjarstva, boljša organizacija semenske službe, selekcija živine, pravilna politika cen) dvigniti hektarske dohode in doseči boljšo kakovost pridelkov.

3. Pravilno usmerjati gospodarsko-pravne predpise in ukrepe in s tem ustvariti čim močnejši interes proizvajalcev za dvig in pocenitev proizvodnje. To so predvsem ukrepi v cilju izvrševanja finančnih obveznosti podjetij in pravilne davčne politike.

Izpolnitev nakazanih nalog je vezana na izvršitev naslednjih nalog, ki se v tej zvezi pojavljajo. K tem je še dodati naloge, ki so vezane na izvršitev dodatnega investicijskega plana, ki je bil sprejet na zadnjem zasedanju okrajne skupščine. Izpolnjevanje nalog bo imelo tri težišča, in sicer:

a) Izvajati ukrepe in predpise za izvršitev družbenega plana in v celotnem gospodarstvu ustvariti vse pogoje za dejansko realizacijo pravic, ki jih daje družbeni plan in razširjena veljavnost jugoslovanskih zakonov in uredb neposrednim proizvajalcem. Ena najvažnejših nalog v tej smeri je sestava tarifnih pravilnikov, ki bodo osnova za izvajanje uredb o delitvi sklada. Od pravilne sestave tarifnega pravilnika bodo odvisni nadaljnji uspehi podjetij.

Potrebno bo izboljšati delo upravnih odborov podjetij in delo združnih vodstev. V njihovem delu mora priti do izraza linija vse močnejše samostojnosti v upravljanju. Osnovno smer dela podjetja ali zadruge naj začrta celotni kolektiv, samovolja posameznih ljudi pa mora biti onemogočena. Zato bo prav vse večje spoznavanje z vsebino jugoslovanskih zakonov in uredb gradilo delovne kolektive v borbi proti vsem preperekam.

Ta naloga mora pripomoči k odkritju vseh neizkoriščenih rezerv in usmerjati pravilno politiko nagrajevanja.

b) Da bi se dosegla večja in cenejša proizvodnja, bo potrebno nuditi drugih zgodovinskih krajev.

(Nadaljevanje na 4. strani.)

Perzijsko ljudstvo ne trpi izkoriščanja Sprehod po svetu

Angleški in ameriški uradni krogi so zadnje dni zelo razočarani zaradi odklonilnega stališča perzijskega ministrskega predsednika Mosadega na zadnje skupne anglo-ameriške predloge za končno ureditev petrolejskega spora med Veliko Britanijo in Perzijo.

Razočaranje je tem večje, pravijo v Londonu in Washingtonu, ker sta se v ureditvi tega spora zavzela sam ameriški predsednik Truman in Churchill. Oba sta namreč poslala Mosadegu posebno poslanico, v kateri poudarjata solidarnost med ZDA in Veliko Britanijo v stališču do petrolejskega vprašanja ter željo obeh vlad, da pride do zadovoljive rešitve spora. »Poslanica, ki nosi podpis Trumana in Churchilla, je bila izdelana v duhu odkritega prijateljstva do Iranu«, je rekel po njeni izročitvi britanski odpravnik poslov v perzijski prestolnici.

Kakšni so ti anglo-ameriški predlogi, ki dopuščajo po mnenju londonskih in washingtonskih krogov tako široko možnost razgovorov? ZDA in Velika Britanija predlagata:

1. Obe sprti stranki bi morali pristati na mnenje mednarodnega sodišča v Haagu glede odškodnine anglo-iranski petrolejski družbi, ki je, kakor znano, bila razlašena na podlagi perzijskega zakona o podržavljenju petrolejske industrije.
2. Perzijska vlada in anglo-iranska petrolejska družba naj bi imenovali svoje predstavnike, ki bi bili pooblašteni pogajati se za sporazum, ki bi ponovno omogočil pošiljanje petroleja na svetovne trge.
3. Če se perzijska vlada strinja z navedenima predlogoma, bodo predstavniki anglo-iranske petrolejske družbe skušali najti praktični sistem razprodajanja petrolejskih zalog, ki so se nakopičile v Perziji. Zato pa bo angleška vlada ukinila blokado plovov v šerlingih, ki jih ima Perzija v Veliki Britaniji. Ameriška vlada bo pa ponudila Perziji 10 milijonov dolarjev, da ji pomaga rešiti sedanje proračunske težave.

To so anglo-ameriški predlogi, ki jih je Mosadeg — po pisanju nekakega angleškega lista — grobo zavrnil. Mosadeg poudarja, da ti predlogi ne predstavljajo odgovora na zadnjo perzijsko ponudbo v njeni noti od 7. avgusta, naj se obnovijo pogajanja z anglo-iransko petrolejsko družbo na podlagi zakona o nacionalizaciji abadanske petrolejske industrije.

V teheranskih krogih poudarjajo sicer, da je Velika Britanija nekoliko popustila od svojih nekdanjih zahtev. Predvsem omenjajo dejstvo, da Angleži priznavajo podržavljenje kot izvedeno dejstvo, odobravajo neposredna pogajanja med Perzijo in anglo-iransko petrolejsko družbo, pristajajo na deblokado iranskega premoženja v funtih šerlingih in ne vztrajajo več pri nekdanjem stališču glede narodnostni strokovnjakov, katerim bo po-

verjeno vodstvo čistilnic. Toda dejstvo je tudi to, da skušajo Angleži na račun teh koncesij ponovno načeti vprašanje bodoče ureditve perzijske petrolejske industrije, kar sodijo Perzijci kot znak, da se hoče Anglija na zvit način spet vrniti na petrolejsko področje. To bi pomenilo obenem revizijo perzijskega zakona o nacionalizaciji in napad na suverenost Perzije. Predvsem pa obžalujejo v Perziji, da so s podpisom predsednika Trumana tudi ZDA intervenirale v petrolejskem sporu med Perzijo in bivšo razlašeno anglo-iransko petrolejsko družbo ter se tako ujele na angleško vabo. Se bolj žalostno pa je dejstvo, pravijo v Teheranu, da Amerika ponuja Perziji 10 milijonov dolarjev, kar je manj kot en dolar na vsakega prebivalca.

Petrolejski spor je prišel torej v novo razvojno fazo. Mednarodnim opazovalcem se vse bolj vsiljuje prepričanje, da je za perzijski petrolej navaden boj med velesilami. Tega se zaveda predvsem Mosadeg, ki neče žrtvovati, kljub težkemu gospodarskemu položaju v državi, neodvisnosti svoje države. Mosadeg se tudi zaveda, da vlada navidezno soglasju med Ameriko in Anglijo med njima precejšnje nasprotstvo glede perzijskega petrolejskega vprašanja. Velika Britanija je vse do zadnjega nereda gledala ameriško vmešavanje v petrolejske zadeve. Londonske kroge je na pr. prav zadnje dni zelo razburilo potovanje ameriškega petrolejskega magnata Jonesa v Perzijo. V Washingtonu pa trdijo, da je to potovanje »osebnega značaja«. Dejstvo pa je, da se je Jones pred svojim odhodom v Perzijo sestel s predsednikom Trumanom.

Med Londonom in Washingtonom obstajajo po mnenju zapadnih političnih krogov tudi druga nesoglasja. Amerika se boji, da ne bi današnji težek gospodarski položaj v Perziji izkoristili Sovjeti, oziroma prokomunistična stranka Tudeh. V Londonu pa ne vidijo zaenkrat neposredne sovjetske nevarnosti v Perziji. Zdi se, da se bolj bojijo ameriškega tekmeča, Londonski gospodarski krogi so še vedno mnenja, da so proizvedli abadanske industrije last anglo-iranske petrolejske družbe, ki mora danes kupovati rafinirani petrolej arabskih, iraških in kuvejskih ležišč in ga plačevati v dolarjih.

Zaradi tega zahtevajo, da začnejo na vsak način ponovno obratovati čistilnice v Abadanu.

Proti takemu stališču Amerike in Velike Britanije se danes odločno upira mali 10-milijonski perzijski narod. Iransko ljudstvo preživlja danes težke gospodarske razmere, vendar ga navdaja prepričanje, da bo s pomočjo tujih držav, ki bodo spoštovale njegovo neodvisnost, premostilo sedanje težkote. Na vsak način, pravijo v Teheranu, Angleži ne smejo več na perzijsko ozemlje niti kot lastniki niti kot izkoriščevalci niti kot uslužbeni-sirokovnjaki. Perzijsko ljudstvo noče več slišati o Angležih, pa tudi ne o kom drugem, ki bi hotel ograjati njegovo neodvisnost.

B. G.

Danes bomo poročali najprej v Združene države Amerike, kjer se je začela volivna kampanja za predsednika Združenih držav Amerike 1. septembra, prav ob prazniku dela.

Volivno kampanjo za demokrasko stranko je uradno začel sam predsednik Truman v Pittsburgu kar iz svojega posebnega vlaka na kolodvoru. Truman je ostro napadel republikance, ki jim je očital, da nimajo lastnih načel, ampak da v vsaki stvari pobijajo svoje nasprotnike. Zavzel se je za zmago demokraskega kandidata Stevensona. Še isti večer je imel Truman velik govor v Milwaukeeju, v katerem je govoril o sposobnosti demokraskega kandidata Stevensona. Samih republikanskih kandidatov ni napadel, pač pa je izjavil za Eisenhowerja, da nima političnih izkušenj. Z vsi močjo pa je napadal program republikanske stranke in ga označil kot reakcionarnega.

V središču ameriške avtomobilske industrije v Detroitu je imel prav tako na praznik dela veliko zborovanje Stevenson, ki je takoj v začetku dejal, da je treba odpraviti protidejavski Taft-Hartleyev zakon, proti kateremu so nastopili vsi sindikati, sam predsednik Truman in tudi demokraska stranka. Predvsem je treba poudariti, da se je Stevenson izjasnil za enako pravico do zaposlitve

ne glede na raso ali vero in da je treba izboljšati socialno zavarovanje delavstva.

General Eisenhower, ki je kandidat republikanske stranke za predsedniške volitve, se je pa podal na dolgo »prijazno« v južne države Združenih držav, ki so bile doslej tradicionalno navezane na demokrasko stranko. V svojih govorih, ki jih je imel že po raznih mestih juga, je Eisenhower ostro kritiziral sedanjo vlado zaradi korupcije in nesposobnosti.

Tako se je začel zelo oster boj med dvema najvažnejšima strankama, ki si bosta še marsikaj očitali na raznih zborovanjih, preden bodo Američani pristopili k volivnim žaram. Pravzaprav se obe stranki borita za pridobitev glasov tistih volivnih upravičencev, ki nimajo nobenega političnega prepričanja in ki se dajo zvesti od bombastičnih govorov in velikanske reklame.

Gledano s svetovnega stališča bi pa bila za ves svet nesreča, če bi zmagala republikanska stranka, ki se v zunanji politiki zavzema za izolacionizem in za preusmeritev ameriške politike proti Vzhodu. Mnogi evropski politiki se boje, da bi v tem primeru Evropa ostala prepuščena svoji usodi in da bi se mednarodni odnosi tako poslabšali, da bi bila tretja svetovna vojna skoraj neizbežna.

Ko smo že v Ameriki, moramo omeniti, da zaseda sedaj Varnostni svet, v katerem razpravljajo o sprejemu novih članov v Organizacijo združenih narodov. Glede tega bo šlo zelo težko prav zaradi podelitve sveta v dva nasprotujoča si bloka. Države, ki jih bodo predložili zapadni zastopniki, bodo naleteli na hud odpor Sovjetske zveze, ki ima pravico veta, nasprotno bodo pa zapadne sile nasprotovale sprejemu tistih članic, ki jih bo predložila Moskva.

Pa pojdemo nazaj v Evropo. V Londonu se bodo sestali zastopniki Anglije, Francije in Amerike, da bi proučili skupni odgovor na zadnjo sovjetsko noto glede mirovne pogodbe z Nemčijo. O vsebini in namenih sovjetske note smo že pisali in poudarili obenem, da Kremelj poskuša z vsemi silami onemogočiti uvrstitve skupnega sodelovanja zapadnih držav. Predvsem je Moskvi na tem, da ne bi bila zapadna Nemčija dokončno vključena v evropsko obrambno skupnost, v Atlantski pakt in v jeklarski in premogovni trust. Zadnja sovjetska nota je imela po mnenju Zapada predvsem propagandistični namen, da bi vplivala na nemško javnost in ji prikazala, da je edino Moskva za enotno Nemčijo, čeprav doslej ni ničesar ukrenila, da bi do te enotnosti prišlo, temveč je vedno le manevrirala, da bi pridobila čim več časa za izžemanje okupiranih področij Nemčije, Avstrije in svojih satelitskih držav.

Ne moremo tudi mimo kongresa angleških sindikatov, ki se je začel v ponedeljek v Margate in na katerem je bil glavni predmet razprave zvišanje mezd in vprašanje oborožitve. Delavstvo predvsem zahteva zvišanje mezd zaradi rastočih življenjskih stroškov v Angliji. Na kongresu so pa sprejeli resolucijo, ki se zavzema za izvedbo oborožitvenega programa.

V Londonu razen tega pričakujejo, kaj bo odgovoril iranski parlament na zadnji anglo-ameriški predlog glede rešitve petrolejskega spora, ki je z Mosadegovim odklonilno zašel v slepo ulico. O tem vprašanju prinašamo v današnji številki obširnejši članek, ki pojasnjuje jedno spora okrog te dragocene tekočine.

V Egiptu je pa novi predsednik vlade Ali Maher najavil agrarno reformo, kar bi bilo zgodovinskega pomena za to deželo, kjer so skoraj vsi obdelovalni zemljo imeli v svojih rokah veleposestniki, a sam bivši kralj Faruk kar 80 tisoč hektarjev najboljših zemlji. Ali Maher je pretekli terek tudi izjavil, da za sedaj ne bodo obnovili pogajanj z Anglijo glede rešitve vprašanja suškega prekopa in Sudana. Dodal je, da ima sedaj ameriški veleposlanik v Kairu Kaffery zelo »važno vlogo« v poskusih za rešitev anglo-egiptskega spora.

Kakor vidimo, se na Bližnjem in Srednjem vzhodu v sporih med Anglijo in tamkajšnjimi državami povsod pojavlja Amerika kot posrednik. Seveda bo Amerika gledala izreči za sebe čim več koristi po starem receptu, ki pravi: »Kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima.«

Rimska tradicija

V ponedeljek 1. septembra so po uradnih poročilih nastopili svojo službo v Trstu iz Rima predlagani in od maglo-ameriškega poveljnika Winteriona imenovani italijanski funkcionarji, ki jih je Italija izsili- lila na londonski konferenci.

Tak »velika dogodek se seveda mora z nečim proslaviti in dokazati, da je duh rimske kulture in civilizacije, s katero je Mussolini grozil vsemu svetu, še vedno živ, zlasti pa v Trstu.

Da ne bi svečanost vstopa italijanskih funkcionarjev na ila »italianissimega« Trsta šla neopaženo mimo, so goskrbeli »neznanci« — kakor zatrjuje uradno poročilo tržaške policije.

Ko se je namreč Trst zavil v mrak, so se ti »neznanci« junaško vthotapili v zgradbo slovenske gimnazije u ulici Lazzaretto Vecchio, kjer ima svoje prostore v drugem nadstropju tudi slovenska trgovska akademija. V nadse patri- tičnem listu »Ultimo notizi« so imeli zavito steklenico bencina. Dobro so si ogledali vse po hodnikih, da jih ne bi kdo opazil in se z rimsko hrabrostjo podali na polivanje vhodnih vrat v šolske prostore. Zatem so potaknili ogenj s krpo, namočeno v bencinu, in jo prav tako hrabro in junaško odkurili.

Tako je bil junaški vohod rimskih funkcionarjev res svečano kronan in je dobil okvir tiste rimske Mussolinijeve tradicije, ko so njegove horde prav na podoben način nosile baklje rimske civilizacije in kulture v slovenske Narodne domove po slovenskem Primorju in Istri, kar si je naše ljudstvo dobro vtisnilo v spomin in ki jih tudi ne bo nikdar pozabilo.

S takšnim »misionarskima« krščanstvom so se podali 1941 leta Mussolinijevi vojskaki na pohod še dalje od Istre in Primorske, odšli so v srce Slovenije v Ljubljano, v Dalmacijo, Črno goro, Grčijo in celo v daljno Rusijo, da bi spreobračali in učili nevernike, toda čez nekaj let so jo morali urnih nog ubrati nazaj preko Soče, razčepani in razcefrani, skupno s svojo krščansko kulturo, za katero narodi s te strani Soče nimajo in nečajo imeti razumevanja.

Mnogo in premnogo Mussolinijevih misionarjev je pustilo svoje kosti in črne duše po balkanskih grapah, po širnih ruskih planjavah in končno za kraškimi skalovjem, toda vse to še ni spametovalo sedanjih rimskih oblastnikov.

Se vedno hodijo po dučejevih stopinjah, pa čeprav trdijo, da so največji demokrati na svetu in bodo seveda z vsemi silami skušali ogradi- ti se od zločinskega dejanja 1. septembra v slovenskem učnem zavodu v Trstu. Nič ne pomaga, če sam predsednik De Gasperi svečano zagotavlja v Predazu dan pred dogodkom, da spoštuje narodne manjšine in da bodo deležne vseh pravic, ki jim pripadajo, če pa dejanja tistih, ki mu sledijo, potrjujejo nasprotno.

KLJUN:

PESEM IREDENTISTOV

Mi — iredenta,
orka polenta,
hočemo Trst.
Z nami sta božji prst,
papeški blagoslov.
Hočemo ribolov
v jugoslovanskih vodah.
Ni nas nikogar več strah.
Stremo vsako zapreko:
hočemo — Reko.
Svet pozna našo kulturo:
hočemo — Pulo.
Svet pozna naš poper:
hočemo — Koper.
Mi sovražimo kompromis:
hočemo — Vis.
Vsakdo izve naj resnico:
hočemo — Crikvenico.
Nismo razpeli vseh jader:
hočemo — Zader.
Velik je naš apetit:
hočemo — Split.
Čujte naš bojni krik:
hočemo Dubrovnik.
Mi — orko pomidoro —
hočemo — Črno goro.
Hrepenimo po oblasti.
Mi — — — — —

Naša pripomba: Hočemo krasti, krasti, krasti!

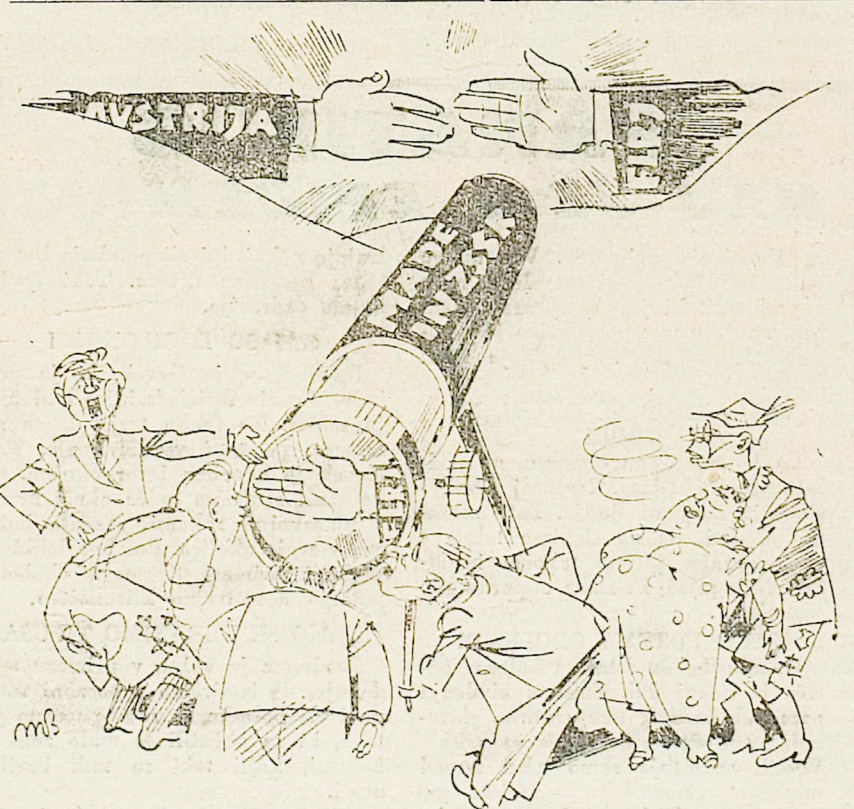
»SCRIVETE« ...

Neka italijanska učiteljica, ki seveda ni poznala niti besedice ljudstva, pri katerem je imela malogo širši znan »advatisobletno« kul- turo, je bila dodeljena v majhno istrsko vasico. Pričela je s poukom v prvem razredu, kjer niso otroci znali niti besedice italijansko.

Otroci so zrl v novo učiteljico »kot telček v nova vrata«. Govorila je v njim nerazumljivem jeziku. »Signorina« je zapovedala otrokom, naj pišejo, kar pomeni v italijansko »scrivete« ... »Ker nobeden ni vzel v roke svinčnika niti ne zvezka, je vzele v roke palico in ker niti grožnje niso pomagale, je začela udrihati po »paglavcih«. Izognili so se udarcem le tisti, ki jim je uspelo skriti se pod klopi.

Mali Tonček je opisal dogodek materi na naslednji način:

»Mama, danes pa je bilo prav živo v šoli. Igrali smo se »skrivčak«. Učiteljica je zapovedala, naj se skrivamo in tisti, ki se ni dobro skrili, je bil tepen!«

Avstrijski kominformovci: »Državljan! Tu notri pogledite in odkril se vam bo strašen prizor, kako Jugoslavija sega po Avstriji!«

V BRIGADI MED MLADINI ISTRANI

Pred tremi tedni je 53 mladincev, krepkih istinskih fantov, sestavilo svojo brigado z imenom vztrajnega borca za delavske pravice, tržaškega rojaka Ivana Regenta. To ime so mladinci sami določili svoji brigadi, pod tem imenom se tudi vztrajno borijo pri gradnji ceste Maribor-Trst in premagujejo vse napore pri delu. Zvesti svojemu velikemu delu, dosega jo prav zadovoljive uspehe. V naslednjih vrsticah je naš namen opisati delo in življenje te brigade, ki bi na trenutno najboljše na področju Vrhnikar-Logatec.

Življenje v brigadi »Ivana Regenta« se prav v ničemer ne razlikuje od onega v ostalih brigadah. Red, snaga, disciplina in napredna vzgoja — to je glavna skrb vodstva brigade, ki ni vodstvo samo na papirju, ampak tudi z dejano pravilno usmenjenosti mladincih. Moramo pa priznati, da mladinci včasih malce pogodrnjajo, vendar pa so večinoma že sami začutili potrebo po redu in disciplini, ki sta prvi pogoj uspešnega dela.

Čast za vsakega brigadirja in za brigado kot celoto je, da se pri delu dobro izkaže. Brigadirji dobro vedo, da je njihova poveljstvena naloga delo na cesti. Pri tem moramo poudariti, da je »Regentova« najboljše na odseku Vrhnikar-Logatec. Na ga mladinci v tej brigadi, ki bi na delu bil samo številka, pa pa vsakdo stremi za tem da bi izkopal kar največ materiala.

Brigada je razdeljena v dve četi in vsaka četa v dve desetini. Desetine pa so razdeljene na grupe, da se na delu laže razporede.

Brigada je v celoti presegla normo ako v prvi kakor tudi v drugi dekadi. Ti uspehi bi bili lahko še znano boljše, če ne bi delo ovirala nezadovoljna organizacija. Tako morajo čisto čakati na material, ker ga mineri pravčasno ne prevažajo. To vprašanje pa se polagoma izboljšuje, ker so poglabljene vezi z delovodji. Zato bodo pa v bodoče poskrbeli tudi mineri, kot sta Jože in njegov pomočnik Valerij Grižon. Pohvaliti pa moramo

tudi brigadirja II. čete Medoš Ginja in Parapot Atilija, ki stalno presegata normo.

Tudi za razvedrilo je poskrbljeno, saj ne manjka hudomušnežev, ki s svojimi dovtipi ne skoparajo. Tako jim življenje poteka v delu in veselju.

G. B.

STOLMINSKEGA

IZBOLJŠAJMO ceste na Tolminskem

Stanje okrajnih cest na Tolminskem postaja zaradi slabega vzdrževanja, ki je posledica nizkih dotalij, v nekaj primerih že dokaj kritično. Tu ni mišljeno redno vzdrževanje cest, ki je prav zadovoljlivo, pač pa vzdrževanje cestnih objektov, ki so bili ali ponušeni v vojni ali pa so razpadli zaradi elementarnih nezd. Najbolj pereči primeri so: preseka na cesti Logje — Breginj oporni zidovi na cesti Dolenja Trebuša — Cepovan, dovršitev mostu na cesti Zatolmin — Polog, dovršitev mosta čez Sočo v Logu in popravilo mostu čez Sočo na cesti Bovec — Cezsoča. Ponekod je nujna tudi ureditev kanalizacij na obstoječih cestah.

Kritično moramo gledati tudi na vzdrževanje cest prvga in drugega razreda, ki jih združuje podjetje »Asfalt« iz Ajdovščine. To je predvsem asfaltirana cesta v Soški dolini. Dejstvo je namreč, da so bile te ceste boljše vzdrževane pod okrajno upravo za ceste, kot so to danes. To izvira v prvi vrsti od pomanjkanja potrebnega orodja.

Iviš krajevni ljudski odbori pa so se premalo zanimali tudi za vzdrževanje krajevnih poti, ki so bile, oziroma so ponekod v takem stanju, da je še hoja po njih skoraj nemogoča. Želimo, da bi jim sedanje občine posvetile več pozornosti.

Kaj pomeni dobra organizacija pri vzdrževanju lokalnih poti nam pove gradnja in vzdrževanje ceste Kneže — Laze. Tu je prebivalstvo s prosovoljnim delom zgradilo nad tri kilometre dolgo pot po zelo težkem terenu. Vrednost tega dela predstavlja milijone, prešli pa so od okraja le 100.000 dinarjev v obliki nekeke podpore. Podobne primere požrtvovalnosti je pokazalo ljudstvo tudi pri gradnji in vzdrževanju cest Vrsno — Krm. Laz — Cedrg. Livek — Jevšek in pri gradnji mostu in poti pri Drežnici.

Na nekaterih cestah pa se nasprotno opaža, da koristniki teh cest z neprimernimi vozili kvantijo že obstoječa cestišča (vlačenje hlovov, in podobnega materiala). V ta namen je okrajna skupščina sprejela odlok, ki predpisuje pravilno uporabo cest.

—an.

Vsa Tolminska se pripravlja na množično udeležbo v Dol. Toplicah. Vsaka vas bo poslala tja po enega zastopnika. Doslej je prijavljenih že okrog 1200 ljudi. Tolminskemu bo glede prevoza pomagal goriški okraj.

BOVEC

Planinsko društvo Bovec je v zadnjem času lepo uredilo novo gorsko zavetišče na Kaminu. Petojanko so odprli dne 24. avg. Dobila je ime po znanem organizatorju planinstva na Tolminskem — Petru Skalarju. S tem se je tudi Bovško planinsko društvo uvrstilo med delavna planinska društva v Sloveniji. Koča je enonadstropna in je moderna urejena.

Živina se vrača s planin. V Bovcu je končana planšarska sezona. Živino so že prignali s planine Božice. Pa tudi z drugih planin se bodo planšarji vrnili vsak čas, kajti po hribih je že precej mrzlo, pa tudi nevarnost slane je že nastopila. Nekoliko pozneje pa se bodo planšarji vrnili z južnih pobočij tolminskih hribov.

TURISTI NA BOVSKEM

Naravne lepote Bovca so vsako leto privabile številne obiskovalce. Letos pa so bili do konca junija turisti na bovškem precej redki, tako da je kazalo na slabo turistično sezono. Vendar jih imamo zdaj toliko, da so vsi prostori zasedeni. Mnogo jih je tudi v Cezsoči, Soči in Trenti. Celu v Logu pod Mangantom, kjer ni sindikalnega popusta, težko najdete prostor.

IZ SLOVENSKE ISTRE

Konferenca šolskih upraviteljev

Dne 29. t. m. smo imeli šolski upravitelji koprškega okraja svojo prvo konferenco. Otvorila jo je tov. Živa Beltram, šef okrajnega prosvetnega oddelka. Obravnavali smo začetek šolskega leta, vpis v šolo v zvezi s pojasnili in sklepi navodila za delo, tako učno-vzgojno kot administrativno.

Začetek šolskega leta bo 8. septembra zaradi trajajoče vročine, po predlogu oddelka za zdravstvo. Glede vpisovanja slovenskih otrok, ki so obiskovali italijansko šolo, bo odločala komisija, starši pa imajo pravico, da se proti odločbam pritožijo pri občinskem LO, ki bo na posebni seji reševal sporne slučaje. V Portorožu bo med letom ustanovljena pomožna šola za defektno deca. Imela bo slovenski in italijanski oddelki.

Okrajni šolski nadzornik tov. Vidmar je govoril o dolžnostih in nalogah upraviteljev o vzgoji na naših šolah, ki sloni na znanosti. Priporočal je pobijanje predsodkov in pravilno pojasnjevanje zlasti v nižjih razredih. Zelen je tudi, da bi se šole naročile na razne mladinske liste.

Na konferenci je govoril tudi član Okrajnega odbora in referent za prosveto in kulturo tov. Vilhar. Pozval je učitelje k sodelovanju za gospodarsko, kulturno razstavo, ki bo jeseni v Kepru. Učitelji naj organizirajo potne izlete v Koper ter naj vsačnanom pojasnijo njen pomen in smoter.

Ob zaključku je tov. inspektor poudaril in priporočal ostro borbo za dober uspeh v novem šolskem letu.

CITAJTE IN ŠIRITE

»SLOVENSKI JADRAN«

Od Triglava

Odkar smo dobili pri Sv. Antonu električno razsvetljavo, se je začelo tudi v naši vasi razgibano kulturno življenje. Vsako soboto si lahko ogledamo filmske predstave, ki jih prihajajo gledat tudi stari ljudje. Predstav se udeležuje redno po 300 do 400 ljudi.

Zaradi pojava tifusa v Dekanih se je sestala občinska komisija, ki je na predlog zdravnika storila vse za zastražitev vodnjakov, očiščenje gnojšč ter za beljenje in razkuževanje hlevov. Kmetijska zadruza je dala vsačnanom brezplačno na razpolago apno in druga razkuževalna sredstva.

LABOR

Zadnje deževje je tudi v Laborju napravilo mnogo škode na cestah. Frontovci Labora jo z veliko vnemo in udarnim delom popravljajo. Organizirali so tako, da delajo vsak tork in petek v tednu. Kakor povsod je tudi v Laborju nekdo, ki se rad izmakne takega prostovoljnega dela. Eden takih, ki nočejo sodelovati, je Flego Valerio. Sicer ni bil nikoli tako slab frontovec, zdaj pa mu njegova tašča brani pomagati. — Odslej bo v Sabor vsak teden prihajal tudi »Slovenski Jadran«, ki ga bo prodajal gostilničar Lovrečič Anton.

S KRASA

Občinski odbor ZB Dutovlje je zbral denarna sredstva za postavitev spomenika 29 padlim borcem v NOB in žrtvam fašizma. Drugo nedeljo, dne 14. septembra se Dutovci pripravljajo za svečano odprtje, ki bo istočasno povezano s proslavo 5. obletnice priključitve k Jugoslaviji.

Načrt spomenika je delo domačega projektanta, postavljen bo na vidnem mestu sredi vasi v hvalačnost in priznanje najboljšim sinovom, padlim v veliki narodno osvobodilni borbi.

Tabor v Lokvi

jedjo in po opravljeni potrebi, pijejo čim manj tekočin in uživamo le prekuhanu hrano.

KAKO ZDRAVIMO TIFUS

Včasih je umrlo 1 odstotek paratifusnih bolnikov. Danes pa imamo že sredstvo, ki direktno uničuje klice v organizmu. Imenuje se chloromycetin in pri nas ga imamo dovolj na razpolago, da ozdravimo z njim vse resnejše primere ter smo prav v teh dneh opazili pri zdravljenju hitro in očitno okrevanje.

KAKO LAHKO POSAMEZNIK POMAGA PRI POBIJANJU EPIDEMIJE

Dolžnost vsakega je, da prijavi sanitetnim organom vsakega obolelega in vsakega, ki je v preteklih 14 dnevih kazal opisane znake paratifusa.

Potrebna je snaga v straniščih in polivanje s klorovim apnom (1 del klorovega apna in 5 delo vode), umivanje rok pred jedjo, posebno pred delitvijo kruha in ostalih živil, ki se ne prekuhavajo.

Sanitarne oblasti so v najkrajšem času obvladale situacijo in so že ukrenile vse potrebno za omejitev in uničenje epidemije.

Dr. V. Portot

Isti dan bo v Dutovljah, okrajni odbor ZB Sežana odkril spominsko ploščo na hiši Brundula Milene, kjer so se v času NOB v letih 1941—1945 stalno sestajali okrajni in okrožni politični funkcionarji Krasa, v tej hiši je bila tudi stalna javka za aktiviste ilegalec, ki so prihajali tja in nazaj v Trst.

Proslava odkritja spomenika, ki se bo pričela ob dveh popoldne bo povezana z nastopom pevskih zborov iz Dutovelj, Pliskovice in Tomaja; sodelovala bo tudi godba na pihala iz Vrhovelj.

Občinski odbor ZB Dutovlje je na proslavo za odkritje spomenika povabil tov. Ivana Regenta, člana CK KPIJ.

J. V.

Gospodarske naloge

(Nadaljevanje z 2. strani)

šiti podjetja, da bodo uvajala nove proizvode, razširila izbiro in dvignila storilnost dela ter si poiskala nova tržišča za plasma svoje proizvodnje. To predvsem velja za ribjo industrijo, ki si mora na eni strani zagotoviti dovoljne količine surovin in pa razširiti področje konsumentov v ostalih predelih Jugoslavije in izven nje. Proizvodnjo bodo morali tudi kvaliteto izboljšati, kajti konkurenca je vsak dan močnejša. Ostala proizvodnja kot opekarstvo, ščetkarstvo, industrija mila itd. pa bo morala povečati izvoz. Zato organizira konferenco s podjetji o teh problemih.

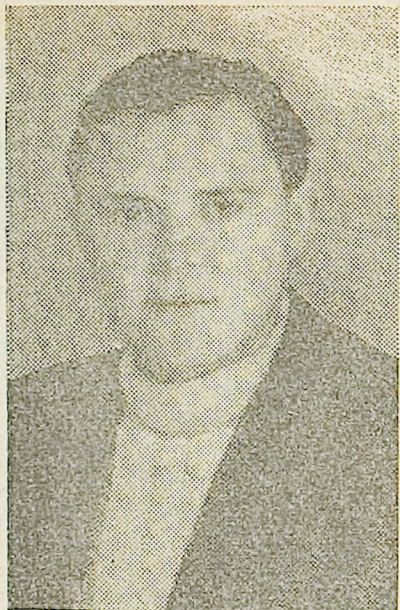
Trgovsko omrežje je v prvem polletju napravilo močan korak, vendar ni izvršilo najvažnejših nalog. Notranja specializacija ni izvršena, trgovine so skoraj neurejene, prostori nečisti, postrežba pa je marsikje slaba. Slaba je tudi konkurenca, cene pa so neupravičeno visoke. Treba bo precej truda, da se te pomanjkljivosti odpravijo in da se trgovsko poslovanje prilagodi interesom potrošnikov. Isto velja za gostinsko omrežje. Vse večje pomanjkljivosti opazimo celo v hotelih.

Nedelavnost obrtnikov meče slabo luč na celotno obrtništvo. Marsikje najdemo še neregistrirane obrtnike, ki šušmarijo po svoje. Obrtniški zbornici ni uspelo postati dejanski predstavnik tukajšnjega obrtništva. Nekatere napake v obdavčevanju obrtnikov ne smejo in ne morejo biti vzrok njihovi pasivnosti. Zato nas čaka tu težko delo, ki je zelo nujno in važno.

Sprostitev trgovine kmetijskih izdelkov bo prinesla tukajšnjemu področju največjo korist. Proizvajalec bo lahko vnovčeval svoje proizvode, cene pa se bodo svobodno izoblikovale. Storitveni so odločilni koraki za boljše mehanizacijo kmetijstva, nadalje za pristop k načrtnemu obnavljanju sadovnjakov in vinogradov. Denarni fond, ki se bodo formirali v ta namen, bodo proizvajalce močno stimulirali. Elektrifikacija bo močno dvignila tehnično zmogljivost naših rudnikov.

Sprememba sistema obdavčevanja po katastrskem dohodku bo tudi v tej smeri unesla več pravilnosti. Napake bodo popravljene, vsi viški pa bodo nagrajeni še posebej.

c) Najvažnejša naloga je izvršitev investicijskega plana, ki znaša v letošnjem letu 604 milijone dinarjev. Doslej je bilo realiziranih le 39 odstotkov, tako da ostane za drugo polletje skoraj 400 milijonov. Predvidene investicije bo potrebno brezplačno izvršiti. Najvažnejše so: nadaljevanje del v rudniku Sečovlje, rekonstrukcija opekarne, graditev ladij za ribištvo, razna cestna dela, gradnja dveh gimnazij v Dekanih in Sečovljah, oprema bolnic v Kopru in Ankaranu ter razna komunalna dela. V kmetijstvu bo potrebno izvršiti naslednja najvažnejša dela: melioracije Dragonje in nabavo strojev za mehanizacijo kmetijstva. Za izvršitev omenjenih investicijskih del bo potrebno precej naporov. Vključevanje novih neizkoriščenih sredstev pa bo zagotavljalo dovršitev predvidenih objektov. Za ostale investicije, ki so lokalnega značaja, pa imamo jamstvo, da bodo izvršene.

Poropat Atilio

V preteklem tednu so se v območju mesta Pirana in Portoroža pojavili številni primeri paratifusa, tifusa sorodnega obolenja. Vsi bolniki se zdravijo v piranski bolnici in med njimi ni nobenega težjega bolnika, ker je vsa epidemija zelo blaga.

Bolezen se je pojavila po večjih nalih v avgustu in so se ob tej priliki verjetno okužili vodni viri.

Paratifus se pojavlja v teh krajih endemično, to se pravi nekaj primerov vsako poletje, zabeležili pa so tudi že velike epidemije. Tako je med vojno obolelo v Izoli kakih 300 oseb.

Paratifus je črevesna kužna bolezen.

KDO GA POVZROČA

Mala klica, ki se nahaja v iztrebkih bolnika ali rekonvalescenta. Vstopa samo skozi prebavni trakt, se tam razmnožuje in povzroča okvaro. Pride tudi v kri in tam jo lahko odkrijemo.

KAKO NALEZEMO TIFUS

Če pridejo človeški iztrebki v vodo, mleko, pijače ali druga živila, se okuži prebavni trakt zdravega človeka. Tudi če stremožemo bolniku, se število tako imenovanih ambulantnih

PARATIFUS KAJ JE Z EPIDEMIJO?

in abortivnih primerov. Vse težave lahko okužimo, če si zamažemo roke s predmeti, ki jih je onesnažil bolnik, na primer s posteljnino in perilom. Klice tifusa prenašajo tudi muhe.

VSAK, KDOR SE OKUŽI, NE OBOLI

Če je organizem odporen, ne podleže okužbi tifusa. Najprej obolijo slabi in izčrpani ljudje. Zato moramo gledati, da ne slabimo telesa s prekomernim pitjem tekočin in alkoholnih pijač, ki slabo odporne sile organizma.

KAKO POTEKA OBOLENJE

Od okužbe do izbruha bolezni poteka le nekaj dni. Začetek obolenja nam pokaže dvig temperature, glavobol, nespečnost, bruhanje in drisko. Včasih zadostuje samo eden izmed teh znakov, možno so pa tudi izjeme in namesto driske opažamo zaprtje.

Poleg manjšega števila manifestnih obolenj je v epidemiji mnogo večje

trajajo nekaj dni ali potekajo kot na videz nedolžna driska. Taki ljudje kmalu ozdravijo.

KAJ SO BACILONOSCI

Bacilonosce je človek, ki je prebolel tifus in še izloča klice z blatom in sečem. To lahko traja dneve ali mesece, pa tudi vse življenje. Tak človek je nenehen izvor okužbe. Če onesnaži stranišče in če okuži hrano z umazanimi rokami, raznaša bolezen v svojo okolico. Posebno lahki in najlažji primeri tifusnega obolenja puščajo dolgotrajno kliconošnost.

KAKO SE UBRANIMO TIFUSA

Predvsem je važno v primeru epidemije, da izoliramo v posebni ustanovi vse bolnike, še prav posebno pa take, ki so občutili le malo znakov bolezni, kajti taki so tudi bacilonosci.

Ker pa nikoli ni mogoče izvesti izolacije prav vseh bacilonoscev, je treba, da si vsi umivamo roke pred

Odborniki so preverili opravljeno delo

Prejšnji četrtek je zasedal OLO Postojna. Ljudski odborniki so preverili izvršitev sklepov, sprejetih na IV. zasedanju. Poročili so podali predsedniku posameznih svetov.

Svet za notranje zadeve je obdrževal predvsem stanje po matičnih uradih po posameznih občinah, ki posebej kade v oči, da je največkrat nimajo kar nič primernih prostorov za skladiščenje zakonitih zvez. Zaradi tega izgublja na važnosti in ni kar nič slavnosten videz. To je dogodek, ki ga človek doživi navadno le enkrat v svojem življenju in mu bodo morali tudi v postojnskem okraju dati tudi na zunanji poudarek, kot ga ima že skoraj povsod drugod pri nas. Opremiti bo treba zadnje prostore s tipiziranim pohištvom in primerno okrasiti, kljub skromnim sredstvom, ki so na razpolago.

Svet je razpravljal tudi o stanju v Okrajni gasilski zvezi, ki je pokazala velik napredek, bori pa se prav tako z velikimi finančnimi težavami, posebno v pogledu prevoznih sredstev.

Svet za prosveto in kulturo je le na splošno orisal nekatere probleme s svojega področja s poudarkom na pomenjkljivo materialno stanje posameznih kulturnih ustanov v okraju, zlasti osnovnih šol, za kar so spet potrebna precejšnja denarna sredstva.

Svet za komunalne zadeve je v kratkem natančno stanje po komunalnih podjetjih, ki se je bistveno spremenilo po prehodu na novi gospodarsko-finančni sistem.

Svet za ljudsko zdravstvo in socialno politiko pa je prisotne seznanil s kopico problemov s področja svojega delovanja. Posamezni njegov odbori so v razmeroma kratkem času opravili veliko delo. Najvažnejši problemi, s katerimi se morajo boriti, so predvsem pomanjkanje dobre pitne vode, pomanjkanje zdravstvenih domov, težak je tudi problem otroških vrtov, ki se je zlasti zaostrel, ko so tudi ti postali ustanove s samostojnim financiranjem, so pa vsi odločno deficitarni. Govorili so še tudi o nezakonitih odpadkih z dela, o otroških dokladah itd.

Kot zadnji je svoje poročilo podal Gospodarski svet. Vsekakor je bilo njegovo poročilo izmed najvažnejših. Poudarjeno je bilo slabo zanimanje nekaterih članov sveta za njegovo delo. Tako je na primer kovač Zigmund bil komaj na vsakem tretjem sestanku sveta, na

splošno so pa skoraj vsi na njegovem delu premalo zainteresirani. Poročevalec se je dotaknil splošnega gospodarskega stanja v okraju, ki zlasti zaradi občutnega nazadovanja lesne industrije zelo trpi. Govoril je tudi o zmanjševanju števila obrtnikov v okraju in o pojavi vse večjega sušmanstva, proti čemu je potrebno podvzeti energične ukrepe za zaščito prijavljenih obrtnikov.

Po razpravi na podana poročila so ljudski odborniki sprejeli zadevne dodatne sklepe, ki naj doprinesejo k čimprejšnji ureditvi posameznih problemov. Brko

V okraju je že nad 2000 prijavljenec za največji partizanski tabor po osvoboditvi pri nas — za proslavo Dneva slovenske Zveze borcev. Vlak tja in nazaj stane samo 150 dinarjev. Vsi prijavljenci, posebej pa še stari partizani, komaj čakajo, da se v Toplicah spet snidejo z mnogimi tovariši iz borbe, ki jih morda niso videli že prav do osvoboditve.

xxx

ŠD Postojna je v nedeljo odigralo nogometno tekmo v Strnišču pri Ptujju s tamkajšnjim moštvom. Kljub dolgi in naporni vožnji s kamionom so Postojnčani pokazali dobro igro. Domačine so premagali z rezultatom 5:2.

xxx

Velikega šahovskega brzturnirja, ki bo v nedeljo v Novem mestu, se bodo udeležili kot samostojno moštvo tudi člani postojnskega šah. kluba.

GLEDALIŠČE ZA SLOVENSKE PRIMORJE BODO PODPIRALI VSI OKRAJI PRIMORSKE

V torek so se v Postojni sestali predstavniki vseh štirih primorskih okrajev in se pogovorili o finančnem prikpiranju Gledališča za slovenske primorje, ki zaradi svojih posebnih nalog ne more živeti kot samostojni podjetje in potrebuje za svoje uspešno delovanje močno podporo. Ker je doslej bilo vezano skoro izključno na dotacije, ki jih je dajal postojnski okraj, zanj je pa to bilo mnogo preveliko breme, so se na omejenem sestanku, ki sta se ga udeležila tudi tovariša Ivan Regent in France Bevk, pogovorili o tem, da naj bi gledališče podpirali z denarnimi sredstvi vsi primorski okraji. Tovariši so se po obravnavi poročila o situaciji gledališča, ki ga je podal tovariš Jože Jerala, načelnik sveta za prosveto in kulturo v Postojni, načelno zedinili za pomoč, ki pa, jo bodo morali še izglasovati okrajni ljudski odbori na svojih zasedanjih. S tem bi bil tej najvažnejši kulturni ustanovi na Primorskem zagotovljen obstoj in nemoteno delovanje.

Raztegnitev novih zakonov v korist istrskega delovnega ljudstva

Uradni list VUJLA za jugoslovansko cono STO je objavil 20 novih odlokov komandanta polkovnika Miloša Stamatovića, s katerimi se razširja veljavnost jugoslovanske zakonodaje tudi na naše področje.

Ze pred nekaj tedni so bili na našo cono raztegnjeni nekateri jugoslovanski zakoni med njimi kazenski zakoni ter nekatere uredbe, ki urejajo delovne odnose v gospodarskih podjetjih ter sistem zunanje trgovine in prometa z devizami.

Zakonni in uredbe, ki jih vsebuje današnji Uradni list, obsegajo pet jugoslovanskih zakonov iz področja državljanstva prava in sicer:

1. Zakon o varstvu, odnosih med zakonci, odnosih med starši in otroki, o posvojitvi, o proglasitvi izgnanih oseb za umrle in o dokazovanju smrti. S temi zakoni bodo tudi v našem okrožju veljala navedena in demokratska načela družinskega prava, ki veljajo v Jugoslaviji.

Dalje razširjajo uredbe na to cono nekaj jugoslovanskih zakonov, ki imajo velik pomen za organizacijo ljudske oblasti. To so zakoni o ljudskih odborih. Na podlagi teh

zakonov bo vsak okrajni ljudski odbor imel vsak okrajni ljudski svet in svet ljudskih v okrajni svet in svet proizvajalcev, ki bosta enakopravna. V svet proizvajalcev bodo izvoljeni v proizvodnji. Na ta način bodo delavci dobili možnost, da po svojih zastopnikih neposredno sodelujejo pri upravljanju družbenega življenja. Končno objavijo Uradni list uredbe, ki prinašajo nove predpise jugoslovanske gospodarske zakonodaje. Med njimi so uredbe o trgovinski inšpekciji, o organizaciji službe za posredovanje dela, o bančni in poslovanju in še druge. Z njimi se utruje sistem in organizacija samostojnega poslovanja z omenjenimi zakoni je z odredbo komandanta VUJLA razširjena na to ozemlje tudi veljavnost vseh predpisov ki se nanašajo na te zakone.

Jugoslovanske zakone, ki so raztegnjeni na cono B, bo tolmačil politični svetovalec predsedstva vlade FLRJ pri VUJLA. Kadar pa gre za tolmačenje zakonov in uredb, ki so jih izdali zakonodajni organi ljudskih republik Slovenije ali Hrvaške, je ta pravica pridržana svetovalcem, ki sta jih delegirali obe vladi okrajnima ljudskima odboroma v Koprno, oziroma v Bujah.

Milijonski obiskovalec Postojnske jame

V sedem letih po novi gospodarski sistemu po reorganizaciji naše državne uprave se posebno zastavlja povsod vprašanje, kaj bo z našim turizmom, ki predstavlja za Slovenijo poleg industrije najvažnejšo gospodarsko vejo. Mi vemo, da je turizem že pred vojno pokazal prav v Sloveniji velike uspehe. Prav zaradi tega postavljajo danes naši centralni organi in funkcionarji v razvoju turizma nove perspektive z ustanavljanjem turističnih društev, ki naj bi postale osnovne celice pospeševanja turizma v svojih krajih. Še prav posebno pa je v tem pogledu važna turistična Postojnska jama, s čudovito udarno dolino Raka z naravnim, čudežem presihajočega Cerkniškega jezera, s Predjamskim gradom in z gorško planoto Nanosa, od koder se ti, kot na dlani, odpira pogled na sončno Vipavsko dolino in na sinji Jadranski. Postojna je danes kot v preteklosti stopnja vrata na Jadranski, klasično slovenskega turizma, ki se lahko postavlja ob stran slovitih turističnih krajev, kot so naš Bled in Primorje. Dokaz temu so prav posebno po osebovalni vojni številni obiski Postojnske jame bodisi s strani domačih kot inozemskih turistov. Italija, ki je imela skozi celo četrstoletje naš prelepi postojnski kras v svojih rokah, ni mogla nikdar v vsej dobi pokazati takega rekordnega obiska, kot ga more pokazati Postojna v novi Jugoslaviji. Leto za leto se je večal obisk jame s strani našega deavnega človeka. Še stara Avstrija, ki je imela v svoji državi več deset milijonov ljudi, je dosegla najvišji obisk jame v letu 1913, ko je znašal obisk 40.971 ljudi. V času prve svetovne vojne je padel obisk na minimalno število pod tisoč obiskovalcev. Za Italije se je število obiskovalcev počasi dvignilo in doseglo svoj višek leta 1926, ko se je to število dvignilo na 110.636. Od tega leta dalje pa je bil do druge svetovne vojne povprečen obisk jame le okrog 50 do 60.000 ljudi. Nova Jugoslavija pa je že v nekaj letih dosegla neprimerno večje število in Postojnska jama skoraj 168.751, višek pa v letu 1949, ko je obiskalo jama 197.429 ljudi. Od tedaj naprej se vedno giblje število obiska preko 150.000. Tako je postala Postojna tudi v inozemskem prometu znaten gospodarski vir. Najlepši dokaz temu je stalen porast inozemskih obiskovalcev, ki so dosegli v l. 1950 število 3541 in v letu 1951 5423, letos pa beleži jama že do konca avgusta okrog 14.000 obiskovalcev! Med inozemci prednjačijo, Avstrija, Francija, Švica, ZDA, Anglija, Belgija, Zahodna Nemčija itd.

Bivši svet za blagovni promet LRS in ljubljani je pravilno razumel važnost Postojne v turističnem prometu in je izdal v zvezi z direkcijo Kraških jam Slovenije v Postojni 45.000 lepih razbodobnih postojnskih Kraških jam s tektom v petih različnih jezikih. Glede tega se je pripravila obširen vodič skozi vse naše najznamenitejše jame in kraške lepote, delopis dr. A. Šerka v priredbi predsednika društva za raziskovanje jam tov. Ivana Michlerja. Tudi ta vodič, ki bo vseboval frane slike jamskega fotograf. Fr. Bara, ki bo izdal v petih jezikih. S tem delom se bo naš Kras v turističnem oziru dostojno predstavil ne le našemu človeku, ampak tudi inozemskemu svetu. Ni čudno, da se zahvaljujoč dobiro propagandi blizu obisk po osvoboditvi milijonu in bo dosegel to število letos v mesecu septembru. Srečnega milijonskega obiskovalca čaka prijetno presenečenje v obliki prekrasne darila. To milijonsko število bo dosegla jama najbrž dne 7. septembra ob 14. uri popoldne, ko se bo v jami vršil koncert Zagrebske filharmonije.

Prav zato postaja nele pereča ampak celo nujna življenjska potreba na teh klasičnih tleh slovenskega turizma ustanoviti Turistično društvo, ki bo znalo zainteresirati vse organe oblasti in tudi društva za napredek turizma v Postojni. Ono bo povezovalo vse delo naših institucij od Instituta za raziskovanje Krasa, Društva za raziskovanje jam in direkcije Kraških jam Slovenije, Planinskega in drugih društev, ki imajo svoj sedež v Postojni, za čimvečji turistično propagando. Habe — Stepančič.

STRAŠKEGA

Stanovanjski problemi

Kriza in tržaški mali industrijci

Zveza tržaških brezdomcev je protestirala pri ustanovi, ki gradi ljudska stanovanja zaradi nepravilne razdelitve 236 novih stanovanj. Zveza je ugotovila, da so bili Tržačani, ki so nujno potrebni stanovanja, črtani iz seznama, korisnikov in da so bila stanovanja dodeljena italijanskim priseljencem in bezdomcem.

Kakšna stanovanjska kriza vlada še vedno v Trstanu nam dokazuje dejstva, da je bilo za 236 navedenih stanovanj vloženih nad 6500 prošenj. To število pa še zdaleč ne predstavlja vseh družin in oseb, ki nujno potrebujejo stanovanje, ker velik del Tržačanov ne vlaga več prošelj za stanovanja, ki jih gradi oblast, zato ker oblasti favorizirajo italijanske priseljenice in ezule na škodo domačinov.

—0—

Zavezniška vojaška uprava je z ukazom 153 ponovno razlástila del slovenske zemlje na Opčinah pri Trstu, kjer bodo gradili stanovanjski blok za italijanske železničarje. Ta razlástitev spada v okvir razlástanja in poitalijančevanja slovenske zemlje v Trstu in bližnji okolici. Saj je znano, da imajo železniško upravo v Trstanu v romah italijanski iredentisti in da držijo v Trstu nad 3000 železniških uslužbencev za 90 km železnice, kar predstavlja nad 30 oseb na kilometer. Ves ta ogromen aparat sestavlja po večini uvoženi italijanski fašisti, ki so bili poslani v Trst in Julijsko krajino za časa fašističnega režima na službena mesta slovenskih in hrvaških železničarjev, ki so jih premestili v Italijo. Jasno je, da ves ta aparat služi danes italijanskim iredentistom za dokazovanje »italijanstva« Trsta.

—0—

Nabrežinski kmetovalci se pritožujejo, da je več kot leto dni odkar so brez kmetijskega strokovnjaka. Zato zahtevajo od oblasti in predvsem od kmetijskega nadzorništva, da čimprej imenuje za nabrežinsko občino kmetijskega izvedenca, ki naj obvlada slovensko, da bo lahko kmetom pomagal pri strokovnem znanju pri trdem kmetičnem delu na Krasu. Znano je, da je na področju cone A 90% kmetovalcev slovenske narodnosti. Za vse te kmetovalce pa ima kmetijsko nadzorništvo v Trstanu samo enega slovenskega strokovnjaka, medtem ko ima za 10% italijanskih kmetovalcev kar 5 strokovnjakov. — Podobne diskriminacije se lahko dogajajo samo v Trstanu, kjer zaupniške oblasti pustijo vse oblast, na mesto italijanskih iredentistov, namesto, da bi bilo kmetijsko nadzorništvo v ro-

IL VIMAVRE

Kako je v Branici?

»Pavliha« je nekoč zapisal, da vseh 777 sestankov ni premaknilo z mrtve točke ureditve braniške mrtvašnice. Njegova inekcija pa je kaj malo zalegla in smo se tudi po 778. sestanku temu, kjer smo bili. Mrtvašnica še vedno kaže oguljena rebra, kljub temu, da so nekaj apna od neke le pripeljali. To sicer ne more iti v izgubo, ker je za beljenje še boljše staro apno in se ga v te namene Braničani tudi s pridom poslužujejo. Oni pač mislijo, da je vseeno in jim je prav malo ali nič mar, če jih bo po smrti v mrtvašnici dež pral. Prav vsem seveda ni čisto vseeno in je nabitna akcija med vaščani spravila skupaj nekaj denarja. Ko pa se je bivši KLO razformiral in prešel v sestavo nove občine, ki ima svoj sedež v Stanjelu, je tudi nabrani denar mrtve obležal v varstvu vaščana Stembergerja Franca. Prav tako leži mrtve in to že dolga leta denar, ki so ga vaščani že nabrali za postavitve spomenika v NOB padlim borcem in žrtvam, menda okrog 30.000 dinarjev. Tudi ta denar so potem, ko se jim je spomenik zdel predrag, hoteli uporabiti za popravilo mrtvašnice in pokopališkega zidu, morda je menda vse skupaj bilo premalo. Tudi ta denar še vedno brezobzerno zvesto čuva predsednik vaše organizacije Zveze borcev, tovariš Čehovin Hjeronom, če ga morda niso že mši zavohale in načele. Morda bi bilo pa le dobro, če bi ga za kaj koristnega uporabili ali pa se zato vsaj pozanimali. KOBRA

Starodavna lipa v Gradišču. Pod njo je nočil kranjski zgodovinar Ivan Vajkard Valvazor, pisec knjige »Slava vojvodine Kranjske« iz leta 1689.

Ob 10 letnici naše vojne mornarice

V MORNARICO!

Misel, da boš tri leta preživel na nekaj desetih kvadratnih metrih prostora, v trupu bojne korvete, no-vo vpoklicanemu mornarju resda ni najbolj prijetna. Resnica pa, da boš živel med fanti, od katerih je vsak posebej človek, odtehta strati.

PO POTEH SLAVNIH DEDOV

Šlišal sem samo rezek žvižg piškalke — in nič več. Na krovu majh- noga patrolnega čolna se je postro- jila deveterica mladih mornarjev. Kot eden so se postavili v vrsto: Ivo, Mate, Vide, Miloš, Emil, Miša, Mir- ko Pero in Jovo. Vse se je zgodilo

Branko Prestor

brez hrupa in kot bi trenil. Devet zagorelih obrazov je bilo uprtih v da- ljšavo, kjer sta se stikala nebo in morje, dva elementa, ki krešeta mor- narju lik in značaj.

Njihove dede, ki so pluli za časa beneške republike po našem Jadra- nu, je imenoval italijanski pisatelj tiste dobe Bartolomeo Crescentio visoko spoštovane mojstre plovbe in kdo bi podvomil v to, da so ti fantje, ki stoji zdaj pred menoj, re- šeniški vrtni, tih slavnih pomoršč- kov. Zadrževal je en sam pogled nanje in nikdar jih ne bom pozabil: Ivo, Mate, Vide...

SRCA MORNARJEV NE POZNAJO STRAHU

Česa pravzaprav pa se boje ti lju- dije? — Morda nevihte, valov, ki bi lahko pogoltnili ta lesnik, koder ži- ve? — Ne, njihova srca ne poznajo strahu! To sem videl pozneje, ko sem zasilil njihov smeh, širok in zvenek, kot bron katedrale.

To mi je blisnilo v glavo, medtem ko se je zadnji postavil v vrsto.

Spet žvižg, kratak kot prvi, nekaj skokov in osemnajst rok je zgrabilo — vsaka svoj posel. Za poveljniškim mostičkom je nekdo dvignil zastavi- co in niti opazil nisem, kdaj smo se odlepili od póloma. Mala korve- ta je zarežala v nagubano morško gladino.

Bilo je pozno zvečer. Morje v za- livu je mirovalo, le daleč na itali- janski strani so se kopičili sivi oh- laki, ki niso nuzanjali nič dobrega. Vseponad je bilo tiho, le od nekod se je vzrl delfin, ki nam je nekaj časa sledil. Potem je tudi ta izgi- nil, kot bi se nečesa ustrašil. Čim dlje smo se pomikali, tem krepkeje so pritiskali ob hoke valovi kot do- vek, ki stisne zobe, češ ne dam se!

Na palubi se je zasilal klic mla- dega poročnika: »K orožju!«

Tako začnaja vsak odhod mornar- jev, čuvarjev meje brez mejnih kam- nov in bodeče žice in brez rajonskih stražarjev, ki pa vendarle imajo svo- je patrrole in zasede.

Star mornar je vzkliznil nekoč: »Naš kruh ima sedem skorij. Šele

NA MORJU NIČ NOVEGA

ko zagrežev v sedmo, postaneš pravi mornar.

Potem smo se začeli razgovarjati. Miša mi je od nekod prinesel stol in mi ga pometil. Se nekdo izmed njih je prišel. »Ivo Katič, doma iz Bačke,« se je predstavil. Vsi govor- je v tistih kratkih jednatih stavkih, ki se zde težki kot suho zlato.

Če bi mi kdo rekel: »Glej, to sta brata Ivanoviča iz slavne bitke« z afriškimi gusarji v Otenski luki, bi mu verjel. In če bi mi pokazal na krmarja z besedami: »To je pa kr- mar »Liburnijec, ki je pri Lepanu potopila beneško »Navo«, bi mu prav tako verjel. Porjavelo, od soli in

OB SVOJEM LJUBLJENCU

vetra opaljeno lice, nedvomno priča o tem.

»Da, tako smo preživeli tu domala vsi tri leta. Dobro se spominjam, kako otročji sem bil se tiste dni, ko sem prvič stopal po tem krovu.« Tako je začel pripovedovati Jovo. »No, češ nekaj dni gremo domov. Težko bomo šli! Od morja slovo ne bo pri- jetno, češ manj pa od dobrega dva- riša...« A kad nešto nauči, treba da daš to i drugima.« je zaključil svoje pripovedovanje.

Razkazali so mi notranjost svojega doma — lupine, ki bi jo mimogrede pogoltnilo razbukano morje, da ni na njej teh osennajstih rok — de- vet junaških sre!

Ko smo se vnovič povzpeli na krov, smo presli že marsikatero miljo. Ne- bo se je začelo svetlikati in debeli mesec je nekje sinil na površje. To je njihov sovražnik, ki jih takoj iz- da, če se previdno ne pritisnejo nad gladino morja.

Nenadoma se je odprl pred nami pogled na Trst. Mesto je žarelo v

svojo njivo! tako je govoril mor- nar.

Kako dobro se spominja trpljenja svojih dedov ta Mirko in takl so vsi od prvega do zadnjega. Tako sta tudi Miloš in Miša, kajti njihovo zgodovina je prežeta s slavnimi deli znanih in nezanih junakov našega narodno osvobodilnega boja, ko s skromno oboroženimi čolni, imenovanimi »leuti« napadali moderne sovražnikove la- dje. Kdo izmed nas ne pozna imen organizatorjev prvih mornariških od- nih v našem severnem delu Jadrana, kot so: major Slavko Kavčec, Joško Valenčič, Janez Tomšič, Frano Der- mota in mnogi drugi, ki jim bomo vedno hvaležni za njih velika dela. Vsi ti imajo naslednike, ki so po- nosni na razvoj naše mornarice.

Kaj vse so mi povedali v kratkem času, ki sem ga preživel med njimi. Čudovito je ponosno srce mornarja! Male partizanske čolne so danes za- menjale krizarke in rušilce.

»Lipo je sada biti marinar,« je rekel stari mornar, potem ko se je za- gledal v daljšavo, kjer je nemirno utripal lusk svetilnik. »Prova ti je visoka i ostrá, pa je ne zasipaju vo- jovi, a nekada smo obični mornari spavali na grovi, pa su probijali vo- jovi, da nisi mogao izaći, a na straži te nije niko zamenio, gospe mi. A sada spavamo tamo, gdje i kapitan, a to je sada naš čovik — drugar.«

IVAN RENKO VOJKOV VOD

Prišli smo do Padrage in se uta- borili v našem starom tabornišču. Po- znalo se je, da smo bili lep čas od- solini: trava je se prerasila izhojne steze in tudi drugače ni bilo skoraj nobenih sledov več. Le okoli ognji- šča se je valjalo nekoliko ozganih kamnov, spranih od dežja.

Tu se je zgodil primer, ki naj- lepše priča o tem, kako je bilo v tistih časih primorsko ljudstvo bud- no in povezano s svojo vojsko. Tla so bila že vlažna in naš kuhar ni mogel nabrati drv, ki bi bila suha, da bi lahko »brezdimo« skuhal kosilo.

In naključje je hotelo, da sta rav- no tem času dva italijanska oficirja iz vipavske garnizije, stojčja na ce- sti nekoliko izven trga, opazovala v daljnogledom okoliške hribe. Pri tem sta opazila tenak steber dima, ki se je dvigal iz našega tabornišča.

To je vzbudilo pri njih pozornost in zapletla sta se v živahen razgovor. Prav takrat pa se je mimo njih pri- peljal s koleksom neki dvanaletni deček iz Lož, čigar družina je aktiv- no sodelovala v osvobodilnem giba- nju. Ker je tudi on že marsikaj ve- del o partizanih, mu je padlo na um, da sta morda oficirja opazila nekaj v zvezi s tem.

Ustavil se je zraven njiju, kot da ima kvar na kolesu. Oficirja se nista sploh zmenila zanj. Podajala sta drug drugemu daljnogled, gledala in med seboj ugotavljala, kaj naj bi bilo. Šlišal ju je in razbral nekaj besed iz njunega razgovora. Govorila sta nekaj o dimu in banditih. To mu je zadostovalo. Skočil je na kolo in odbrzel domov. Predno sta pre- tekli dve uri, smo bili o vsem že obveščeni. Opaženo mesto smo zapu- stili in se umaknili drugam.

Ponoči je nekaj čet Italijanov kre- nilo iz Vipave in zasedlo cesto od Manč proti Branciei. Nekatere njihove enote pa so zgodaj jutraj, češ pred zoro, razporejene v ostrelece pričele s pregledom terena. Imeli so lep na- črt, da nas presrečejo in prav ver- jetno je, da bi bili tudi uspešni, da ni bilo iznajdljivega in požrtvoval- nega pionirja. Tako pa so se vsi premočeni od rose in poveljani vra- čali dopolnile s svojega »sprehoda nazaj v kasarne.

Z drugo patruljo nismo mogli ta- koj dobiti zveze. Po vseh, ki smo jih preželi s terena, je bil eden od patrulje naš. Nismo pa mogli bolj podrobno ugotoviti, kaj se je dogo- dilo. Odšli smo naprej proti Slapu z namenom, da tu več poizvemo in dobimo zvezo s tovaršji. Bilo je 8. septembra zvečer, ko smo zapustili tabornišče.

Spustili smo se v dolino in pod

Tako je povedal Dalmatince z Visa. Na morju ni bilo nič posebnega. Nič, razen tega, da bodo Ivo, Mate, Mišo in tovariši čez nekaj dni de- mobilizirani. Nič več. Morda je prav zaradi tega sedel Miša čisto sam spredaj na motoru, da so mu mo- lele noge skoraj do morske gladine. Gledal je igro valov, ki je morda dolgo več ne bo videl. Miša je »s kontinentac. Vem, da se je spominjal dneva, ko je prišel domov na dopust v mornariški uniformi. Spomnil se je, da mu dokle ni dovolilo sleči mornarske obleke, tako je bila po- nosna na svojega mornarja.

Sploh pa, ko sem sprožil vpraša- nje demobilizacije, so vsi nekam utihnili. Poročnik Mihajlo Živkovič pa je stopil v podpalube, da je bil sam. Vsega jih je naučil, zdaj ga bodo pa zapustili.

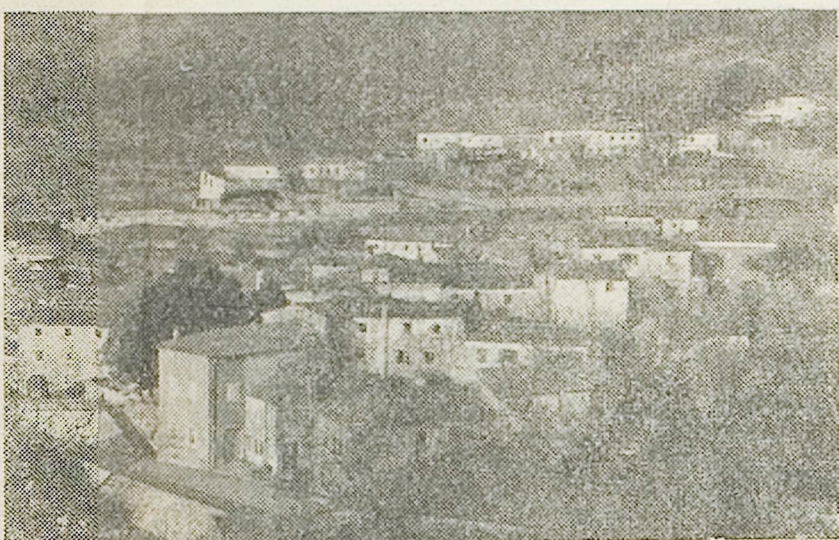
»Zao mi je tih monaka, iskreno vam kažem!« je rekel.

Zbrali so se na krovu in mornarska pesem, ki prevzame se tako trdega človeka, se je komaj slšno razlila po morju. Niti vedel nisem, da smo skoraj doma. Kar osuplo me je, ko mi je pred nosom pomežiknila rdeča luč luskoga svetilnika.

Izstopil sem. Trenutkov, ki sem jih z njimi preživel, ne bom nikdar pozabil. O slovesu pa ne bom govoril. Torej na morju nič novega!

»Mi, Friderik Di Chirico, gene- ralni konzul dubrovniške republike pri izvršnem turškem dvoru, ukazu- jem...«

Dolina pri Trstu je znana že od nekdaj kot trdna slovenska vas. K temu sta pripomogla ugodna lega- ta ter enostnost vseh stvari, ki so vanjo vmešali sam avstrijski vojvoda Er- nest. Dolina se skupaj s sosednimi vasi odcepi od tržaške občine ter priključi Kranjski. V upornem gi-

POGLED NA DOLINO

banju, ki ga tu omenjamo, pa niso- zaslužili naši Rimljanje ter oni iz Boršta ter Boljuna. Tržaški mestni svet je bil tistega leta v velikih škripah, ter je iskal v tej svoji ve- liki zagati primernih ljudi, ki naj bi obračunali s kmeti, ki »so jim povzročili toliko zla« (multa mala committentes). Tokrat so se seveda tržaški patriciji pošteno opekli. (CDI, ad a. 1411).

Leta 1465 se Doline polastijo Be- nečani. Od tega časa je bila Dolina s majhnim presledkom vključena v Koprski obal vseh do leta 1921.

V neki tržaški listini iz leta 1476 (CDI, najdemo za Dolino »Erazz« »Vale tolinas, kar je isto kot Valle Dolina in dokazuje, da Italijani ni- so razumeli slovenskega jezika.

Teško je reči, kakšne odmeve je imelo med Dolinčani ter njihovimi sosedi protestantsko gibanje v XVI. stoletju, ki je dalo slovenskemu na- rodu prvo knjigo, pisano v njego- vem jeziku. Takrat je vršelo po- sebno v Koprju, kjer je imel lu- teranski škof Peter Pavel Verge- rij. Trubarjev sodelavec, precej pristavec. Zelo verjetno je, da so se ravno pod vplivom luteran- stva začeli tuži slovenski izo- braženci v Istri posluževati pisane slovenske besede. To bi utegnili morda dokazati tudi s slovensko li- stino iz leta 1635, ki jo je najbrže napisal takratni župnik iz Doline in je bila nedavno odkrita v Koprju. Listina ima naslov »Regola brovo- ščne sv. Rešnjega Telesa cerkve v Dolinki. Ta izredno zanimiva slo- venski spis nam odkriva, da slo- vensko navede v Dolini tedaj še ni bilo pomešano z nekaterimi ita- lijanskimi besedami in prav tako, da se ta govorica ni skoro v nič- mer razlikovala od govora sose- dnih Kraševcev. V vseh vseh Dolin- ske kotline je bil pisani slovenski

Predno smo odšli naprej, smo do- bili zvezo z drugo patruljo. Stojan- nam je natanko razložil, kaj je bilo z njimi. Prišli so srečno na cilj in se povezali s terenom, kakor jim je bilo naročeno. Ko pa so nekoga de- bili v bližini enega naših taborniš- kov, Erzeljem, so opazili, da se jim bliža skupina lovec. Ker se jim ni- so hoteli kazati, so se pomikali pred njimi globlje v grmovje. V tem pa jih je eden izmed lovec opazil in takoj ustrelil nanje. Zadel je Korla, partizana s Slapa in ga ranil.

To nas je pogrelo. Posebno pa je razburilo Vojka. »In ste to kar tako pustili? Kaj ste napravili z njimi? je ostro po- gledal Stojana.

(Nadaljevanje prihodnje)

Ob živih meji, ki je rastla ob robu travnika, pa so se nekaj obotavljali in ker smo mislili, da ne morejo najti prehoda in kraja, kjer smo jih pri- čakovali, se je nekdo od naših oga- sil, češ, kaj za vraga rogovitoli.

Nastal je trenutek tišine. Potem pa se je vsulo na travnik, kakor ploha. Bili so kvesturini, ki so na nas od- prli ogenj in brzostrelki!

Skočili smo na noge.

Ze sem naredil dva ali tri korake v smer, kamor je Vojko poveljeval umik, ko sem opazil, da moj po- močnik se kar naprej sedi na mestu. Zgrabil sem ga in stresel. Pa je tako mirno zategnil svoj vprašujoči »a?«, da mi je vključil resnemu položaju slo na smeh. Vendar pa mu niso bila potrebna pojasnila: razliki brzostrel- ko, pa ga takoj »brhrali«. Bil je sicer poznan po svojem trdnem spancu, toda to je že preseglo mejo. Pozneje nam je pravil, kako je sanjal, da sva nekje v trnovskem gozdu in prei- kušava strojinca, ki da je odlično »funkcioniralo«.

Zbrali smo se v prvem jarku, ki nam je našel dobro kriteje. Fitišti so kar naprej nabijali na travnik. Od naših je manjkalo samo eden, tovarš Ivan, ki se je pridružil naši patrulji v Črncem Vrhu. Čakali smo se nje- gava, in ko ga ni bilo od nikjer, smo šli, da ga poiščemo. Kraj mu ni bil znan in računali smo, da se je morda umaknil v nasprotno smer. Ker ga nismo našli, smo odinili naprej. Na- slednjega dne smo zvedeli, da so Ita- lijani našli njegovo truplo na nek- i

Gabrovica — prijazna vas v slovenskem delu Istre. Kakor mnogi druge vasi, je bila tudi ona med osvobodilno vojno važna postojališče slovenskega partizanstva. Okupatorjeve bes pa se je znesel tudi na- mjo: niso je upeli, prebivalce pa izselili. V povojnih letih je v »zastugi« domačinov, ki so se vrnili iz pregnanstva, in od podpiri ljud- ske oblasti zrasla na ruševinah stare — nova Gabrovica.

DOLINA PRED VRATI TRSTA

jezik v splošni uporabi zlasti v le- tih 1800—1848, kar nam zopet do- kazujejo številni slovenski vesta- menti, ocene ter pogodbe, ki so se ohranile. V pogledu narodnostnih pravic za leto 1848 ni prineslo Isuskim Slovincem nič dobrega. Prav od tega časa dalje se Itali- janski izobraženci v Koprju vedno bolj ogrevajo za izredniščne na- zore. Tak je bil v Koprju okrajni sednik Favento, ki ni mogel preba- viš ničesar, kar je bilo pisane v slovenskem jeziku.

Iz navedenega lahko sklepamo, da razpolagajo naši ljudje v Dolin- ski kotlini z bogatimi tradicijami glede rabe, pisane slovenskega jezika, kar pa na drugi strani zo- pet ugodno vpliva na rast sloven- ske narodne zavesti. Navedene tradicije ter skrajnost slovenske prebivalstva v območju Doline sta privedli do formiranja posebnega slovenskega okraja (1818—1828) s sedežem v kraju Robida (Pucen- berg), ki sestavlja skupaj z buzet- nikim ter koprskim okrajem krož- je s sedežem v Koprju.

Vsa do konca minulega stoletja je bilo prosvetno ter politično živ- ljenje Dolinčanov pod močnim vplivom cerkve. Prvi predsednik prosvetnega društva Vodnik (usta- novljeno leta 1849) je bil tamkajšnji dekan Ivan Varl. Pozneje pride to društvo pod vpliv naprednejše stu- je. V letih 1907—1910 mu predre- duje zaslužni prosvetni delavec ter skladatelj Franc Venturini. Pod im- perialistično Italijo postaja položaj društva vedno težji. V društvenem zapisniku ob koncu leta 1921 najde- mo naslednje pripombo: »Da se v tem letu ni vršila nobena vesel- ka društva Vodnik, je krivo naj- več tole: Državnozbornske volitve v novih polkrajnih v mesecu maju, ker so nas večkrat nadlegovali fa- sisti...«

Dolinčani so razvili pomembno dejavnost tudi v združništvu. Od leta 1907 dalje posluje v Dolini hra- nilnica ter posojilnica. Mnogi Do- linčani so bili že pod Avstrijo ak- tivni tudi v delavskem sindikalnem gibanju.

Zelo zanimivo in obenem tudi poveljno pa je, da ob obnorni ki- prosvetnega društva Vodnik budno ču- vajo knjigo z zapisniki odborovih sej ter obnih zborov. Ko je bilo to društvo kmalu po zadnji obnorni seji menda 6. V. 1927 razpušeno po fašističnih oblasteh, so vse zapisi- ke previdno skirvali ter 24. XII. 1928 izročili v varstvo ju. kanzu- latu v Trstu. Tako so se zapisniki tudi ohranili ter pršli po osvobo- diti v roke Zagodovinskemu dru- stvu v Koprju. Na prvi strani knji- ge zapisnikov odborovih sej je eden od društvenih obornikov na- pisal z velikimi črkami:

SLOVENSKA BESEDA

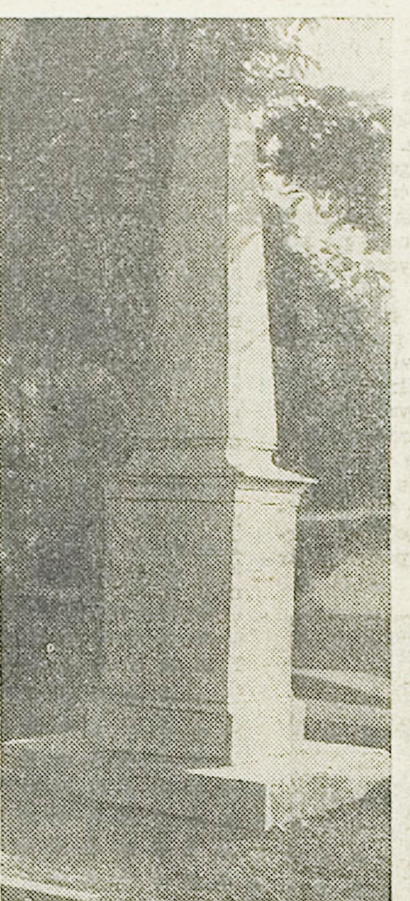
36

V 33. številki Slovenskega Jadr- na je bila na 8. strani objavljena pripomba nekoga M. Z. o tem, ka- ko si naše ljudstvo še dandanes to- lmači nastanek besede Trst oziroma Trieste. Stvar je sama na sebi zani- vana, čeprav ni nova, saj ima po- dobno razlago zapisano tudi Val- vator v svoji Zagodovinski kroni: »Ime ima Trst po trstu, kajti mor- sko ločje se v kranjskem jeziku imenuje trst ali trésti; in iz kranj- skega izvira tako latinsko ko ita- lijansko in nemško ime« (Rupel: Valvasorjevo berilo, Lj. 1951, str. 253).

Je pa nekaj drugega, kar bi bilo treba v tej zvezi poudariti, in to je, da je leta razlaga napačna. In ker se vsako zvrčanje resnice prej ali slej mašuje, moramo pogleda- ti, kako je zares s tem imenom. Slovincem namreč ni treba, da bi z lažjo in potvarjanjem krajevne imena dokazovali, da je to obmor- sko mesto slovensko. Mi imamo to- liko drugih dokumentov, s kateri- mi lahko nepodbitno dokazemo, da smo tu od nekdaj živeli in de- lahi (ob Italijanih) seveda, zato lahko naivne narodobudniške do- kaze iz preteklosti zavrzemo. Na-

»Ne samo, kar velepa mu stan. Kar more, to moč je storiti del- zan.« S. Gregorčič. Ohranjeni zapisniki tega društva govore o volki požrtvovalnosti članstva, ki ni gojilo zgolj prosveto temveč skubelo tudi za smotno pomoč širširajoči mladini.

V Rimskih vsehah zadavah je imela tudi Dolina svoj delček. Le- redno zanimivo je, da v Rim- nju ter bližnjih vseh ni šlo zgolj za neko demokracizirano Cerkev z uvajanjem pravoslavja ter staro-

Spomenik Tabora v Dolini iz l. 1878

slovenskega bogoslužja temveč da je imelo gibanje tudi pečat upora proti vrsti sploh. Kot dokaz bi lah- ko navedli številne izjave ljudi iz Dolinske kotline na okrajnem sodi- šču v Koprju, da ne pripadajo ro- beni veri ter dosežejo, da se jih označi kot brezverce.

Za časa NOB je bila cela Dolin- ska kotlina vključena v Istrsko o- krožje. Po ustanovitvi Okrožnega komiteta KPS za Slovensko Istro 11. IV. 1943 je Dolina sedež enega izmed rajonskih odborov OF.

Dolinska občina (srenja) je še danes kljub vsemu prišluhi ter po- stavlja knjigo z zapisniki odborovih sej ter obnih zborov. Ko je bilo to društvo kmalu po zadnji obnorni seji menda 6. V. 1927 razpušeno po fašističnih oblasteh, so vse zapisi- ke previdno skirvali ter 24. XII. 1928 izročili v varstvo ju. kanzu- latu v Trstu. Tako so se zapisniki tudi ohranili ter pršli po osvobo- diti v roke Zagodovinskemu dru- stvu v Koprju. Na prvi strani knji- ge zapisnikov odborovih sej je eden od društvenih obornikov na- pisal z velikimi črkami:

»Fante, vedrico pijače bom dal! Razbojnik! — dve boste dobili! Poprimite!« Nekaj glasov nasmeren je zabušilo iz teme: »Tri vedrice!« »Prav, pa tri! Delajte!« In vihar dela je se huje zabesnel.

Tudi jaz sem grabil bala, vstati, odmetaval, pa spet skočil in pograbil; zdelo se mi je, da se je vse naskoz z menoj vred zavrtelo v divji ples; zdelo se mi je, da bi ti moške lahko tako ognjivo in veselo delali nepretrgo- mase mese in leta, ne da bi se varčevali; da bi lahko po- grabili zvonike in minarete pa prestavili mesto kamor bi se jim ljubilo.

To nam sem živel v dolgi nepoznani radosti; dušo mi je očaralo kopnenje, preživetje vse življenje v tem pol norem delovnem navdušenju. Ob ladjah so plesali valovi, po palubi je štrfotal dež, nad reko je tulil veter; v sivem, meglenem svitu so naglo in nepretrgoma begali

TEŽAKI Maksim Gorki na Valgi

Maksim Gorki, s pravim imenom Aleksej Maksimovič Peškov, se je rodil leta 1868 v mestu Niž- ni Novgorod v obrtniški družini. Oče mu je zgo- daj umrl in deček je živel z materjo pri dedu. Tež- ko življenje v pohlepem, surovem okolju niž- negorodskih trgovcev in obrtnikov je zgodaj se- znanilo Gorkiga z žalostno resničnostjo takratne- ga ruskega življenja.

Le tega obolja je pobegnil in odšel v svet, med stuje ljudje. Potem ko je Rusiji mu je dalo ogrom- no gradiva za njegovo bodočo knjižno delo.

Vse življenje se je Gorki boril za revolucijo. Umrl je leta 1936, poln moči in načrtov.

Klicalo me je na Valgo, v muziko delovnega življe- nja, ta muzika mi došdihob priletela omamlja srce, in dobro gumiš dan, ko sem prvokrat občutil junaško pogojo dela.

Pri Kazanu je naselila na skale in si prelenujala dno večka ladja s perzijskimi tovarom. Težak za- druga me je najela za raskladanje ladje. Bil je september z močnim vetrom, po sivi reki so divje kipele valovi, ve- ter je raskračeno rušil njihove grebene in krepil reko z mrzlim dežjem. Krdelo petdesetih mož je mrknotno posedlo palubo prazne barke; ljudje so se zavijali v rogozino in šotorska platna; barke je vkekel majhni vlašni parnik, ki je hropel in puhel v dež rdeče snope isker.

Mračilo se je. Svinteno, mokro nebo je temnelo in se spuščalo nad reko. Težaki so godrnjali in psovali, pre- klinali dež, veter in življenje, lenobno lazili po palubi in se skočili skriti pred mrazom in vlago. Zdelo se mi je, da ti na pol sepi ljudje niso sposobni dela in ne bo- do rešili propadajočega tovara.

Proti pločim smo doplihi do sipine in ustavili prazi- no barke temo ob nasledil brod. Starosta težakov, zadir- cen starek, pegast zvokorec in kvantec, z očmi in nosom kot jastreb, je potegnil s plešaste črepinje mokro kapo in zavpil s tenkim, ženskim glasom:

»Molimo, otroci!« V temi so se težaki na palubi stisnili v črno grušo in zamomljali kot medvedji, a starosta, ki je končal molitev prej kakor drugi, je reval:

»Svetilke! No, fante, pljunmo v roke! Pošteno po- primimo, otroci!« V božjem imenu — začnimo!

In okorni, leni promociji moške so spoprijeli za de- lo. Kakor v boju so planili na palubo in v trebuch lad- je — z vikom, tuljenjem in šalami. Okrog mene so lah- kotno kot pernaté blazine letele wreče riža, zaboji ro- zin, kož, astrahanske krzna; begale so trjaste postave in se bodrile med seboj z življenjem in krepkimi klet- vicami. Teško je bilo verjeti, da tako veselo, lahko in spšno delajo ti okorni možaki, ki so malo prej klavirno stekali in kleli življenje, dež in mraz. Uhlavla se je le- dena ploha, veter se je razdivjal, tugal je srcaje, plahu- tal z njimi nad glavami in razgaljal trebuhe. V mokri temi ob slabotni luči šestih svetilk, so se sukali težaki, zamolžlo topotalje po palubi. Delali so tako, kakor bi bili lačni dela, kakor da so že dolgo čakali na veselo premetavanje štirinajdnih bal iz rok v roke in skakali z razposajenim navdušenjem otrok, s tiskim pijanom ve- seljem do dela, od katerega so slajši samo objemi žensk.

Čekal bradač v brezokovnem jopitu, moker in spol- zek — menda gospodar tovara ali njegov zaupnik — je mahoma razburljivo zakrčkal:

»Fante, vedrico pijače bom dal! Razbojnik! — dve boste dobili! Poprimite!«

Nekaj glasov nasmeren je zabušilo iz teme: »Tri vedrice!«

»Prav, pa tri! Delajte!«

Tudi jaz sem grabil bala, vstati, odmetaval, pa spet skočil in pograbil; zdelo se mi je, da se je vse naskoz z menoj vred zavrtelo v divji ples; zdelo se mi je, da bi ti moške lahko tako ognjivo in veselo delali nepretrgo- mase mese in leta, ne da bi se varčevali; da bi lahko po- grabili zvonike in minarete pa prestavili mesto kamor bi se jim ljubilo.

To nam sem živel v dolgi nepoznani radosti; dušo mi je očaralo kopnenje, preživetje vse življenje v tem pol norem delovnem navdušenju. Ob ladjah so plesali valovi, po palubi je štrfotal dež, nad reko je tulil veter; v sivem, meglenem svitu so naglo in nepretrgoma begali

pol goli in premočeni močje, krdali se smejali, uživali v svoji moči in svojem delu. Zdal je veser prestrgal tež- ko smoto oblakov in na sirni, jasni zaplati neba so za- bleščali rožnati sončni žarki — podpirali so jih s slož- nim tuljenjem veselih zveni, otraseja mokre kotine pr- jasnih gobec. Najpajši bi bil objel in poljublil te dvo- nožne averi, tako razumne in ročne, tako požrtvovalno pritegnjene v delo.

(Nadaljevanje na 10. strani)

NA VOJNI LADJI

Ob izidu „Začudenih oči“ v založbi Lipe

FRANCE BEVK

Založba Lipa v Kopru je založila in izdala Bevkovo povest »Začudenje oči«, ki jo imamo te dni že na našem knjižnem trgu. Podrobneje o knjigi sami bomo še poročali. Želimo, da bi naši bralci bolje spoznali življenje in delo velikega pisatelja in rodoljuba Franceta Bevka, zato objavljamo daljši sestavek izpod peresa dr. M. Rakočaviča.

Kdor nekoliko pazljivo opazuje zgodovinski in socialni razvoj slovenske književnosti, ki je proslavila že 400-letnico svojega obstoja, mora upoštevati zanimivo dejstvo, ki ga opazujemo čisto tudi v književnostih drugih narodov, da so vsi njeni najpomembnejši predstavniki prihajali in še prihajajo iz obratnih pokrajin Slovenije, medtem ko je prinos slovenske kulture sredine, Ljubljane in okolice, tako po številu, kakor tudi po kvaliteti, mnogo manjši. Če preidemo starejša obdobja slovenske književnosti in pogledamo samo njen razvoj v zadnjih 30 letih, dobimo takole sliko: medtem ko je narodnostno tlačena in ogozrena Koroška, sicer dokaj pozno,

ti vasi Zakojci pri Cerkljem v okolici Idrije. Njegov oče je bil siromašen kmečki čevljar, ki je v svoji mladosti dolgo iskal dela in zaslužka v tujini, ko pa v širnem svetu ni našel sreče in kruha, se je vrnil v svoje kraške laze in pričel čevljariti doma. Bevkova mati je prav tako v zgodnji mladosti okusila grenkobo tujega kruha, služoč kot dojlja in služkinja pri bogatih kmetih, kasneje pa kot dninarica, popuščajoč svoje otroke pri dedu in babici, od katerih je mati Bevk slišal razne povesti, to zlasti od deda, ki je poznal vso trdoto in krivico življenja, ker je dolgo služil kot vojak pod tuji gospodari. To dedovo pripovedovanje je v malem Francecu budilo domišljijo, ki jo je v osnovni šoli še povečalo branje Mohorjevih knjig, tako da je že takrat pričel pisati svoja prva dela na vrečice za sladkor, ker za pravi papir

čel urejati družinski list Mladiko, hkrati pa še politični list Goriška straža. Nekaj časa je bil ravnatelj Narodne tiskarne, predsednik in odbornik Goriške Matice in eden izmed urednikov Mohorjeve družbe v Gorici. Ves ta čas je v ljudstvu dvigal vero v boljšo prihod-

Dr. M. Rakočavič

njost, v zasluženo svobodo in ga je bodril, da vztraja v najtežjih trenutkih fašističnega terorja in raznarodovanja. Slovenski živelj je bil tedaj v strahotnem položaju: fašistično tiranstvo, gospodarska kriza, siromaštvo doma in tisočere druge nesreče so silile ljudstvo, da se je tnumoma selilo v Argentino in druge prekomorske dežele. Narodnostno zavedne izobražence so pošiljali v internacijo, jih zapirali in raztepli po vsej Italiji, v kolikor niso pobegnili v Jugoslavijo. Slovensčina je bila prepovedana po šolah, v uradih in celo v cerkvah. Zato so Bevkove zasluge v teh časih neprecenljive. Razume se, da ga fašistične oblasti niso trpele in da so mu venomer povzročale vse mogoče neprijetnosti. Kot urednika humorističnega lista »Čuk na palčice« so ga vrgli v ječo in s tem se pričlenja njegova odisejaka, ki je trajala vse do propada fašizma 1943. leta. Po prvem zaporu je nekaj časa preživel v Trstu, odkoder so ga oblasti izgnale nazaj v Gorico; kjer so mu postale preiskave in šikanе vsakdanji gostje. Ker pa ga vse to ni moglo umiliti, so se pričele konfinacije in internacije križem po Italiji in na otoku Ventotenne, odkoder ga je rešila šele intervencija mednarodnega PEN-kluba, katerega član je bil. V začetku druge svetovne vojne se je znašel zopet v zaporu, iz katerega je prišel šele po padcu fašizma 1945. Bevk se je takoj pridružil narodnoosvobodilni vojski in se boril s puško v roki za osvoboditev svoje zanužnjene domovine. Kmalu je postal predsednik POOF za Slovensko Primorje, 1944 leta pa predsednik NOO za Slovensko Primorje in Trst. V tej funkciji je prišel leta 1945 v osvobodjeni Trst in jo je opravljal vse do 1947. leta. Na mirnih pogajanjih se je z vsemi močmi zavzemal za to, da bi ves slovenski živelj v teh krajih dosegel svojo željno pričakovano svobodo. Kasneje se je preselil v Ljubljano, kjer kot podpredsednik Prezidijske ljudske skupščine Slovenije neutrudno sodeluje pri reševanju vseh važnejših problemov svoje drage Istre in Slovenske Primorske. Po smrti Prežihovega Voranca je bil izvoljen za predsednika Ljudske Prosvele Slovenije, preteklo leto pa tudi za predsednika Društva slovenskih književnikov, hkrati pa je tudi član mnogih mednarodnih kulturnih organizacij.

Ceprav je njegovo življenje polno bojev in ustvarjalnega poleta, pa je njegov značaj zelo enostaven. To je preprosti značaj človeka, resničnega umetnika, mirnega in neomajnega človeka in borca, ki se ne izživlja v praznih frazah in v praznem blišču. In prav v tej njegovi enostavnosti neposrednosti in medumaničnosti je vsa njegova moč tako človeka kot pisatelja. Poznal sem ga pred vojno, ko je skrivaj kakor tihošapec prihajal v Ljubljano in ko je pod psevdonimom Pavle Sedmak izdal svojega Kaplana Martina Cedermača, poznam pa ga tudi danes kot priznanega književnika in visokega družbenega in političnega funkcionarja. In moram priznati, da ne morem na njem opaziti nobene izpremembe. Ista dobrota v pogledu in razgovoru, ista vera v zmago narodnih idealov, isti samozavestni korak, ista neutrudnost pri delu in ustvarjanju. Kadar koli ga srečam na ljubljenskih cestah ali kadar ga opazujem, kako se v večernih urah izprehaja v Tivolskem parku, sam s svojim razmišljanjem in snovanjem, vedno se spominjam naših črnogorsko-hercegovaških Dinarcev, kakor me je tudi njegova kraška domovina svojo plemenito rev-

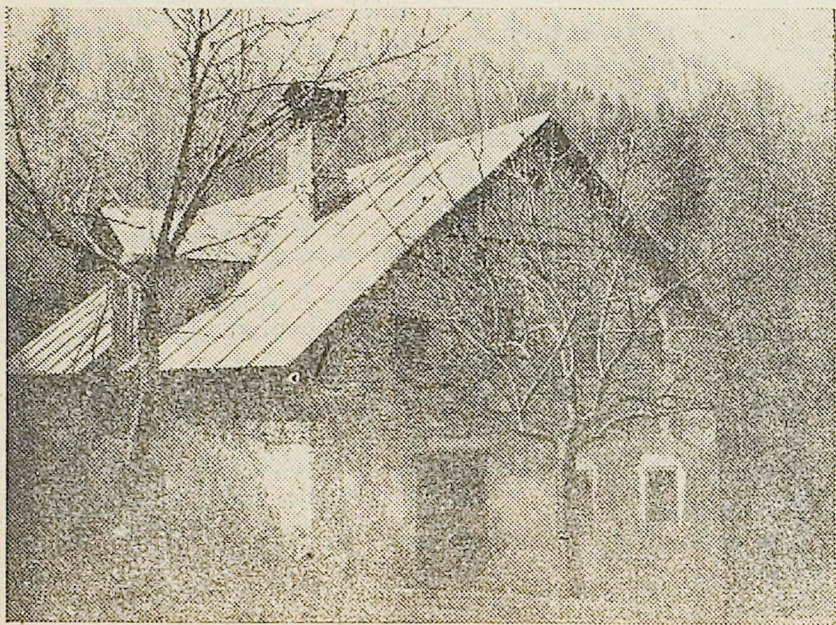
ščino in skrivnostno romantiko vedno spominjala naše krašne Crne gore, njegovi rojaki pa naših starih kmetov. Ista neposrednost, odkritosrčnost, enostavnost, borbenost, gostoljubnost, neka prirojena plemenitost in vpludnos brez izumetničenja in poze. Tako tršat, srednje postave, nevsljiv in neutruden, kakršen je, se zdi kot odragana skala istrskega ali črnogorskega Kraša. In Bevk je v resnici to: neponarejen kos svoje kraške zemlje — ne samo kot človek, temveč tudi kot umetnik in književnik.

II.

Hkrati s šestdesetletnico svojega življenja je slavil Bevk tudi štiridesetletnico svojega književnega dela. Ta štiridesetletnica je ustvarjalno tako plodovita, da ji je ne samo pri nas, temveč tudi v tujini težko najti enake. Nad 60 posebej izdanih knjig poleg velikega števila po revijah in časnikih raztresenih del predstavljajo dosedanje književno delo Franceta Bevka. Redko najdete v Sloveniji človeka, ki bi znal naštet vse naslove Bevkovih tiskanih knjig kakor tudi ga težko najdete, ki bi ne prebral večjega števila njegovih povesti. Radi ga berejo tako po kmečkih hišah kakor tudi po malomeščanskih salonih in univerzitetnih dvoranah, tako mladina kakor zreli in izkušeni ljudje, tako pedantni profesorji in kritiki kakor mestne gospodične. Ceprav nas ne prevzame s tisto elementarno silo Prežihovega Voranca, niti nas ne draži in vznemirja s psihologiziranjem in liriko prvih del Miška Kranjca in Antona Ingoliča, vendar najde pri njem vsako nekaj, kar ga privlači.

V teku svojega dolgoletnega dela se je Bevk poskušal na vseh književnih področjih. Najprej je pričel, kakor je to že v navadi, s pesmimi, ki jih je objavil v zbirki »Pesmi« 1921. l. Njegove pesmi so bile dokaj dobro sprejete, čeprav se je takrat v Sloveniji blazela slava Zupanciča in nekaterih drugih pesnikov, ki so imeli že ustaljeno ime. Vsekakor je njegova zbirka s svojo občutenostjo, neposrednostjo in svežino motivov obetala pesnika

ščarskega življenja, izmed katerih so pomembnejše: Gmajna, Samota, V mestu gorijo luči, Povesti o strahovih, Dan se je nagnil, pretresljive slike usod malih ljudi; potem sledijo Jakec in njegova ljubezen, kjur je prikazal spopad mirnega moža; kmeta, in njegove strastne žene, Hiša v sinugi, povest o propadanju slovenskih domov, ki jih uničuje tujec; Krivda, povest o nesramnem grešnem odnosu gospodinjice s hlapcem; katerega ubije lastni sin; Višar, Kresna noč, Mrtvi se vračajo, povest o momiku, ki se oženi z ženo svoje žrtve, pa ga ta preganja celo v spamju; Kamnarjev Jurij, Zernjav, gniljive povesti o revnih vtipavskih ženah, ki odhajajo v Egipt za dobljajo in tam izgube svojo mladost in poštenje; Veliki Tomaž, povest o propadanju kmečkih posestev; Strašni čas, Dedič, Srebrniki, slika kmečkega pohlepa; Ubogi vrag in mnoge druge z izrazito kmečkimi motivi. Njim se uspešno pridružujejo povesti iz malomeščanskega življenja kot Muške gorce Vere, Gospodična Irma, kakor tudi povesti z zgodovinskimi motivi, med katerimi so najboljše: Umirajoči bog Tičglav, vzeta iz dobe knjižarskih vojak Cedača proti Kobaridu 1331. leta, Norec gospoda Viturga, Stražni ognji, iz časov turških napadov na goriško deželo, Pravica do življenja, historiat znanega tolminskega upora 1627., ki ga je opaval tudi dr. Alojz Gradnik in ki so ga tudi fevdalci zadušili v krvi njegovih voditeljev. Poleg velikega števila povesti je napisal Bevk nekaj romanov prav tako z motivi iz življenja kmetov svoje rodne dežele, med katerimi je treba imenovati znameniti roman Smrt pred hišo, ki mu je pozneje izpremenil naslov in Ljudje pod Osojnikom; Vedomec, Zelezna kača (roman iz časa gradnje bohinjske železnice), V zablodah, roman iz tržaškega trgoškega okolja, Tudi sonce je zastalo, prikaz prve svetovne vojne na Goriškem, potem trilogijo Znamenja na nebu, ki jo sestavljajo romani Kravi jezdec, Skorpion zemlje in Crni bratje in sestre, katerim se uspešno pridružuje Človek proti človeku, roman borbe treh generacij z domačo in tujo okolico, neposredno iz pisateljevega rodnega kraja. Njegov najboljši roman, ki predstavlja hkrati tudi krono njegovega pripovedništva Kaplan Martin Cedermač, je bil napisan pod

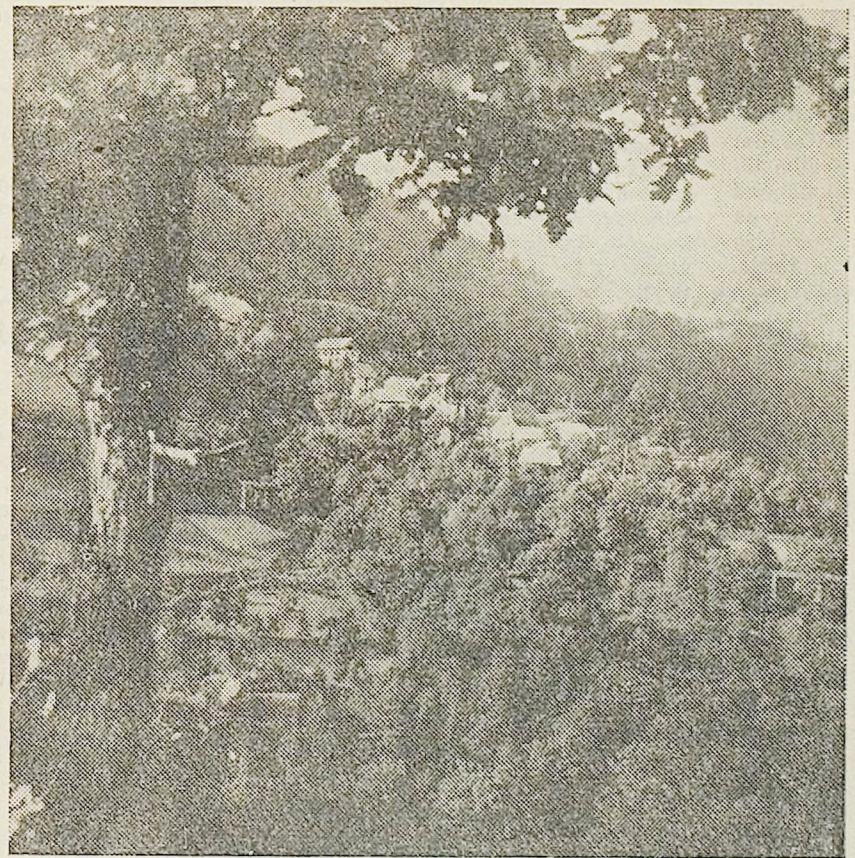

Bevkova rojstna hiša v Zakojci

glasno povzročila z goslinam Lavrom Kuharjem-Prežihom Vorancem. Prekmurje s plodovitim in nekdanjo zelo močnim Miškom Kranjcem in Ferdinom Godino, Prlekija z Antonom Ingoličem, Ivanom Potnčm, dramatikom in pripovednikom Bratkom Krefom, ter Slovensko Primorje s Francecom Bevkom, pesnikom Gradnikom, Ivom Gradnom in v najnovejšem času s pesnikom Vladimirom Pavšičem-Matejem Borom, je osrednja slovenska pokrajina, Kranjska, zlasti pa Ljubljana, z večjimi pripovednimi in pesniškimi talenti zelo skop, če izvajamo Juša Kozeka in pesnika Frana Albrehta. In kar je še prav posebno pomembno: najboljše in najplodnejše ustvarjalce sta dali vprav najbolj ogroženi in najbolj preizkušeni slovenski pokrajini, Koroška in Primorska: prva samo Voranca, ki more odteti po svoji vrednosti kar celo plejalo pisateljev, druga pa Franceta Bevka in nekoliko drugih, prav tako plodnih in kvalitetnih književnikov. Pa ne samo to. Vsi ti »glenalni provincialci« so izšli iz revnih slojev slovenskih kmetov, delavcev in malih obrtnikov, že v prvih dneh življenja so okusili vse mogoče trpljenje in ponižanja in še daleč od vseh znanstvenih teorij že zgodaj prikopali do svojega pravega pogleda na življenje, družbeno vprašanja in probleme. Tipičen primer takega umetnika, mučenika življenja in neizprosne borce za pravice svojega naroda predstavlja književnik France Bevk.

I.

Nekako pred dvema leti je slavil France Bevk 60-letnico svojega rojstva in pomeni skupaj z 80-letnikom Fr. S. Finžgarjem, 77-letnim Kis. Meškom, 70-letnim pesnikom Alojzom Gradnikom, 74-letnim A. Kraigherjem ter 62-letnim Franom Albrehtom skupino najstarejših slovenskih književnikov, ki jim slovenska književnost zelo mnogo dolguje. Rojen je bil, ali kakor sam pravi, »bliske so ga prinesle«, 17. septembra 1890. leta v hribovi-

Orehek, kjer je Bevk nastopil učiteljsko službo

nadpovprečne vrednosti. Toda Bevk je kmalu pustil poezijo in se povsem posvetil pripovedništvu. Ze leta 1922 izide drobna zbirka njegovih povesti Paracat, prapričljiv protest proti vojni in izkoriščanju po tujci. V njej je jasno viden Cankarjev vpliv, prav tako pa tudi v naslednji knjigi Rablji. Kmalu za tem se Bevku posreči najti lastno pot in odalej se vrti knjiga za knjigo. Vrst se zbirke črtic in večjih povesti iz vaškega in malome-

psevdonomom Pavle Sedmak in opisuje trpljenje bemeških Slovencev, ki niso smeli niti moliti v svojem jeziku.

Bevk se je potkusil tudi v dramatik. Napisal je dramo Kain, zopet z motivom iz boja primorskih kmetov proti fašizmu, dalje dramo Matečin greh, za katero je vzel snov iz svoje povesti Krivda, komedijo iz mestnega življenja Partija šaha in otroško igro Bedak Pavlek. (Konec prihodnjic)

MALI PROFESOR

»Joško! Joško!« je zaklicala mati, »kaj bo s tabo? Jutri moraš prvič v šolo!« »Nič se ne bojim,« je odvrnil deček veselo. »Le poglej, kaj vse že znam! Na mizi se je dvigal čeden grad, ki ga je sezidal iz malih, pisanih kamenčkov. »Ali ni lepo?« je vprašal s sijajočimi očmi. »Zelo lepo,« ga je pohvalila mati. »Pa veš, Joško, v šoli ni kamenčkov, da bi se igral z njimi; tam se je treba učiti, da postane iz Joška pameten Jože.« »O, saj znam že zdaj marsikaj,« je zatrjeval deček. »Res?« se je smejala mati. »Pa kaj bi povedal?« Joško je dvignil obe roki, razčlenil prste in štel: »Na desni pet, na levi pet.« In potem je plisknil z rokami: »To je deset!« »Res je!« ga je pohvalila mati. »In tukaj,« je nadaljeval Joško, »imam gobček za lizanje, in tu imam nos, da voham, kaj nam Micička dobrega kuha, in z obema očkami lahko vidim — kako rada me ima.« »O, ti navihaneček!« je vzdihnila srečna mati in priključila dečka k sebi. »Brati znam tudi že,« je klepetal deček dalje in hitro odprl veliko slikanico. S prstom je kazal slikane živali in bral: »belec, osel, karo, mučka, kravica, ovčka... Kajne, da znam?« — »Če bo le učitelj zadovoljen,« je menila mati z nasmeškom.

Drugere dne je Joško že zgodaj vstal. Nestrpno je čakal trenutka, ko se smel storiti prvi korak v šolo. »Ali ne bom prepečen?« je ponavljal venomer, medtem ko je hitro zajtrkoval. »Ali gre ura prav?« Končno je rekla mati, da je čas. S torbico na hrbtu, s klobučkom na kodrasti glavi je deček hitro zlezal na stol in pogledal v zrcalo. Prav reš! Čeden šolski rekrutek mu je gledal nasproti. »Dobro jutro, Joško!« je pozdravil deček sliko v zrcalu in se ji globoko priklonil. »No, kar pridi!« ga je opomnila mati in poljubila lju-bljenčka na čelo. Vesel je zapustil Joško hišo. Se vedno je imel stotine vprašanj na ustih in v očeh.

Kmalu je prišel do šole in zdaj je sedel Joško brez mamice tih in plašen na svojem prostoru. Kar nič več ni bil tako vesel. Dve veliki, črni tabli sta stali prav resni in mirno pred njim. Se vedno so prihajali dečki in deklice in napolnjevali polagoma vse klopi. Tam je nekdo položil glavič na roke in bridko ihtel, drugi je zgrabil čepico in odhitel k vratom, pa 'so ga spet porinili na njegov prostor. Končno je zazvonilo. Učitelj je pozdravil otroke, jih tolažil in bodril in se malo razgledal med njimi. »Ali si rad v šoli?« je vprašal rdečeličnega fantička. Ta pa je zmajal z glavo: »Domov hočem!« je potožil in pričel jokati. »No,« je rekel učitelj, »zdaj bi vas pa rad malo spoznal; vsak naj mi pove, kako se imenuje.« Pa je bilo mnogo Mišcev in Jožkov in Metk in Anic in Francetov in Mirkov, nekaj Jokcev, en Nace in celo en Damjan in Fabjan. Eden ni vedel imena, drugi je rekel, da se imenuje »bubik« in posebno pameten je povedal korajžno: »Peter Stropnik, mizar, Vrtnarska ulica.« Otroci so se veselo zasmejali. Jošku je bilo kmalu čisto udobno in domače. »Saj je v šoli dosti bolj veselo, kakor doma,« si je mislil. Tedaj ga je učitelj potrepal po rami. »In kako se imenuješ, ti, mali?« je vprašal. »Joško,« je odvrnil deček. »In kako se pišeš?« je vprašal učitelj dalje. Tedaj je Joško območnil. Saj ni bil doma nikoli nič drugega kakor pač Joško. Sicer ga je mati včasih imenovala tudi »tepeček«, pa tega ni hotel povedati. Tedaj se je spomnil, da pravijo ljudje njegovega očeta »tovariš profesor«. To je prav! — »Pišem se Joško Profesor,« je rekel hrabro. »Tako, tako,« se je smejal učitelj, »torej, profesor Joško! No, povem ti,« je rekel prijazno, — »kako se pišeš! Novak. Jože Novak; zapomni si to! — Joško je pokimal. »Novak!« Ime mu je bilo popolnoma tuje. Najrajši bi bil kar stekel domov in potožil materi svoje gorje. K sre-

či je bilo ta dan šole kaj kmalu konec. Molče in z žalostnim obrazom je korakal Joško domov. »No, Joško,« je pozdravila mati, — »kako je bilo?« Joško je odložil klobuk in torbico, sedel na stoli in začel jokati. »Solze?« je vprašala mati prestrašena, »ali so te že prvi dan kaznovali?« — »Ne, ne,« je zatrjeval deček ihtel, »toda učitelj — mi je dal — drugo ime.« — »Drugo ime?« je ponovila mati. — »Ali te je imenoval tepca ali lenuha?« Deček je zmajal z glavo. »Ne, ne,« je zatrjeval. »Tovariš učitelj pravi, da se pišem 'Novak'.« — »Novak!« se je zasmejala mati. »O, ti tepeček! Seveda se pišeš Novak, prav tako kakor jaz, tvoj oče in tvoja sestra. Vidliš, da res še mnogo ne veš — Joško je pogledal mater z velikimi očmi. »Torej, očka Novak, mama Novak in Joško Novak?« je vprašal. »Tako je,« je rekla mati. Tedaj so bile solze hitro posušene in deček je zaupal materi, da se je imenoval v šoli Joško Profesor. Mati pa je to spet povedala očetu in ta mu je odslaj rekel samo še »mali profesor«. To pa ni Joška prav nič bolelo. »Če sem zdaj majhen profesor,« je mislil, »bom pozneje postal velik profesor kakor očka.«

Kanglica

O. Zupančič:

Deklica šla je po vodo z lepno srebrno kanglico.

Zora na nebu sevala, ptičica v logu pevala.

Jagoda zrela nudi se: »Daj, le za hip pomudi se!«

Jagoda rdečka — dober dan! Ali moj bratec je bolan,

in on czdruvel prej ne bo, da mu prinesem z vreca vodo.

deklica moram zajeti jo predno se sonce obsveti jo...»

Hladne vodice zajela je, bistro domov odhitela je.

Deklica šla je po vodo z lepno srebrno kanglico,

deklica je domov prišla, a kanglica bila zlata vsa.

LEŠNIKI

65. Vsak dan prinese iz dalje neznanu nam domov kupe novic, pa se niti iz hiše ne gane. Kdo je ta stric?

66. Hišica okrogla izbic sto ima. Vsaka zrnja dosti drobnega nam da.

67. Perje ima — petelin ni, kot zajec beži — pa zajec ni — puško nosi — junak ni... Kdo neki je to?

RESITEV KRIZANKE IZ 34. ST. SLOVENSKEGA JADRANA

Vodoravno: 1) goban, 2) šotor, 3) Am. sova, 4) Rab, lam, 5) škok, ga, 6) enako, 7) dinar, 8) ko, 9) Ance, očka, 10) niti, av, 11) ujeta, a, 12) arija.

Navpično A) Mars, kanu, B) g. Makedonija, C) oš, boni, eter, D) bos, Kant, idi, E) atol, karo, aj, F) Nova Gorica, a, G) rana, kova.

Rešitev Lešnikov iz 34. številke Slovenskega Jadrana

61) Nedelja, 62) dnevi v tednu, 63) senca, 64) planinske cvetke — planike ali oči.

mladi pišejo...

Dragi stric Miha!

Ponovno se Ti oglašam, ker bi se rad spoznal s Teboj. Pred mesecem sem Ti hotel napisati pisemce, pa sem se spomnil, da vsa pisma, ki so slabo napisana, vržeš v zaboj za odpadke. Zato sem šel v mizarstvo delavnico in vprašal, kolikšne zaboje za odpadke delajo. Ko so mi pokazali zaboj, ki so ga pravkar končali, sem se začudil, kako more stric Miha v tako majhne zaboje spraviti toliko raztrganih pisem. Zato sem se odločil, da Ti napišem par vstic, meneč, da v Tvojem zaboji ni več prostora za moje pisemce. Priznati moram, da so Tvoji Lešniki kot jekleni, tako da sem jih po dolgem trudu komaj strl. Zato komaj pričakujem nove številke Slovenskega Jadrana, da vidim, kaj je z mojimi strtimi Lešniki. Te lepo pozdravlja

Albin Stegel,

Zalog pri Postojni

Dragi stric Miha!

Zopet se Ti oglašam in Ti pošiljam uganke. Nad rebus pa se še nisem spravil, ker nimam prav nič časa. Moram se pridno učiti to, kar sem med šolskim letom zamudil. Imam namreč popravni izpit iz zgodovine. Tudi zadnjič sem vse uganke pravilno rešil, le da

sem preveč odlašal Ti jih poslati. Zelo vesel sem bil, ko sem čital Tvoj odgovor in ko sem videl, da sem izžreban. Knjige pa še nisem dobil. Veš, stric, knjige imam zelo rad in jih imam celo zbirko — 35 po številu, večjih in manjših. Jazen pa nisem prav nič, veš stric in se bom še kaj oglašil. Morda Te bom prišel tudi obiskat, ko pridem v Koper k očetu in bratu, ki tam delata. Sedaj pa končujem in Te prav lepo pozdravljam Tvoj

Kristjan Zidar,

Topolci pri Ilirski Bistrici

Dragi stric Miha!

Nikar ne mislite, da sem zaspala! Kaj šel Sedaj rešujem uganke, skladam nove zastavice, pasem kozo, se igram, berem knjige in tako dalje. Medtem časom sem bila v Brlovi jami; kako je bilo. Vam bom drugič poročala. Sedaj bi Vam rada opisala naš kraj. Veste, moja ožja domovina je lepa: grički, dolinice, jame, skalovja. Bivam pri nekem gričku, Vrh Skale imenovanim. Tu je bil moj oče »Podnancška« rojen. Ne morem Vam vsega povedati, kaj je lepega tukaj, zato sem zaprosila mojega očeta »Lojzeta Podnancškega«, da mi je dal njegovo pesem, iz katere lahko razvidite, kako je Vrh Skale. Pa še drugič kaj! Lepo mi pozdravljeni! Vaša

Mihaela Blažek, Hruševje pri Postojni

...stric Miha odgovarja

Ljubi Albin!

Pa si res fant od farea. Albin, ker se ne ustrašiš niti »jeklenih« Lešnikov! Slušal sem že pravilo, da so zaloški pionirji bistri in pridni in gotovo ni naš Albin med zadnjimi! Kot si že sam ugotovil, si vse uganke pravilno rešil! In zdaj si se tudi prepričal, da ni Tvoje pisemce romalo v koš, kot si se bal! Res ne vem, kdaj sva prišla moj koš in jaz na tako slab glas! No, upam, da sem danes prepričal vsaj Tebe, Albin, da ni moj koš tako hud kot gre glas o njem! In zato upam, da se boš še kaj oglašil! Priščno pozdravljen!

Dragi Kristjan!

Zelo me je razveselilo, Kristjan, ko si se spet oglašil! Obenem pa me je nemalo presenetilo, ko sem slisal, da imaš popravni izpit! Pa saj ne bi nič rekel, ko bi bila to slovenščina ali matematika! Marsikomu delajo hude preglavice formule in slovnična pravila. Toda zgodovina! Nak, Kristjan, nikoli več ne smeš kaj takega zagrešiti! Saj Ti verjamem, da Te ne zanima, kaj se je dogajalo pred stotimi in tisočimi leti in da se verjetno bolj zanimaš, kaj se danes dogaja okoli Tebe! Toda kaj hočeš, tudi zgodovina je potrebna. Saj se iz nje naučimo kako so živeli naši stari dedje in iz nje izvem kako so delali in živeli ter pripravljali nam vsem lepše in boljše življenje. Vidliš, s takimi očmi moraš gledati na zgodovino in prepirati sem, da jo boš tudi vzljubil! No, prepirčan sem tudi, da ne boš nikoli več za-

namerjal dala maj šolskim letom, kajti nič ni lepšega na svetu kot so brezskrbne počitnice! — Praviš, da še nisi dobil obljubljene knjige? Stric Miha je pobrskal po predalih in opazil je hudo napako. Knjige res še niso odposlali! Toda to se bo zgodilo v najkrajšem času! Priščno pozdravljen, Kristjan in če prideš kaj v Koper k očetu ali bratu, se le oglaš pri meni! Zelo Te bom vesel!

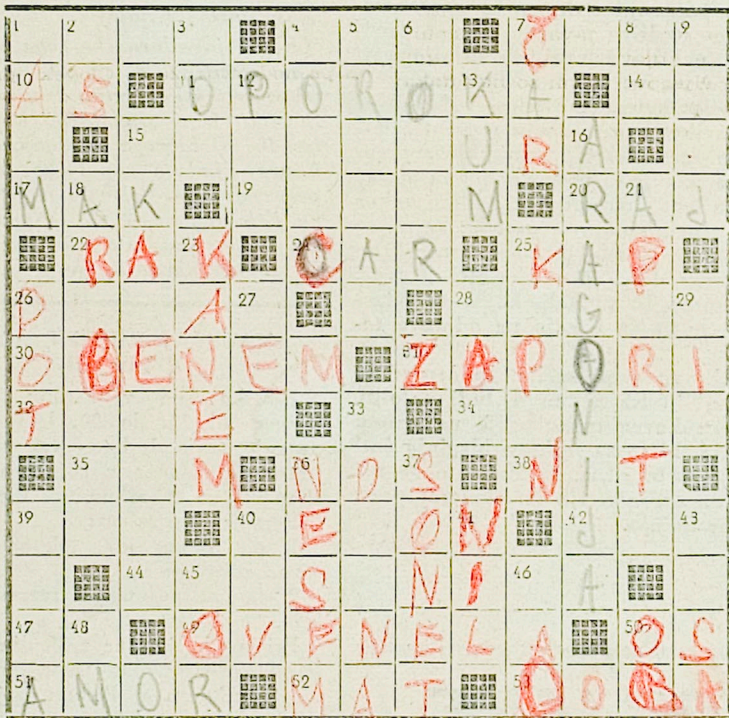
Ljuba Miha!

Prav vesel sem bil Tvojega pisma, Mihaela moja! Res, nisem mislil, da si zaspala, o, ne! Toda dolčas mi je bilo po Tebi, prav zares! No, pa je le prišlo pisemce in in razveselilo starega strica! Pesmico, ki jo je zložil Tvoj očka sem prebral z velikim veseljem in zelo mi je ugajala. V najkrajšem času jo bomo objavili v našem časopisu! In vsi naši mali bralci bodo spoznali lepoto Tvoje ožje domovine! Ljuba Mihaela, če se boš še kaj oglašila, bo stric Miha zelo vesel! Priščno pozdravljena!

Uganke iz 34. številke Slovenskega Jadrana so pravilno rešili sledeči pionirji in pionirke: Koščič Andrej iz Ljubljane, Sušelj Majda iz Narina, Blažek Mihaela iz Hruševja, Stegel Albin iz Zaloga pri Postojni, Zuzi Marta iz Tolmina in Sušteršič Danica iz Postojne. Naša znanka Puc Ana iz Malega Ubelskega pa je to pr. poslala le rešitev Lešnikov in je zato seveda ne moremo šteti med žrebance. In kdo je bil danes izžreban? Komu se je danes nasmehnila sreča? Današnja srečna izbranica sta bila: Stegel Albin iz Zaloga pri Postojni in Sušelj Majda iz Narina. V kratkem prejmeta v nagrado lepe knjizice!

No, ljubi mali uganke, danes je spet na vrsti križanka in Lešniki. No, kdo bo tako pogumen in bo zasadil zobke v Lešnike in kdo si bo upal razbijati glavico s križanko? Bomo videli! Stric Miha je že zelo radoveden in komaj čaka vaše pošte! — Ob začetku šole vam vsem skupaj želim, da se pridno in marljivo učite in ubogate svoje učitelje! Tako ne bo uspeh na koncu leta izostal, pa tudi stric Miha bo imel z vami še večje veselje! Priščno pozdravljeni Vaš

stric Miha.

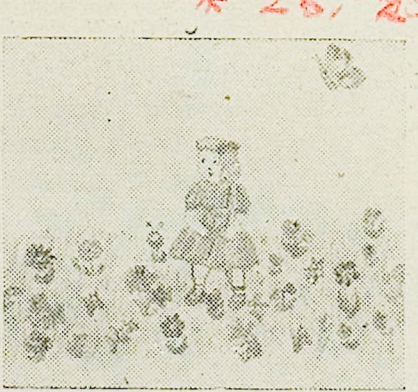

BESEDE POMENIJO:

Vodoravno: 1. alkoholna pi-jača; 4. visoki upravni uradnik v sari Jugoslaviji; 7. vojaške enote; 10. kvartaški izraz; 11. testament; 14. vas pod Krimom; 15. naprava; 17. poljska cvetlica; 19. drobim; 20. pravljnični vrt; 22. vodna žival; 24. vladar; 25. montvoud; 26. zdravnik, mazač; 28. neverec; 30. v istem času; 31. sledi kazni; 32. angleški dnevnik; 34. pokrajina v Jugoslaviji; 35. tuje moško ime; 36. del obraza; 38. krojaška potrebš-ina; 39. rimsko moško ime; 44. država v Afriki; 47. grška čika; 49. odvetelca, umirajoča; 50. dal kole-sa; 51. rimski bog ljubezni; 52. šahovski izraz; 53. era, čas.

Navpično: 1. pokrajina v Ju-goslaviji; 2. dve enska samoglasni-ka; 3. orožje; 4. vojak; 5. gora v Armeniji; 6. krajevni prislov; 7. mik, vablilivost; 8. osebni zaimke; 9. oče bajeslovnega grškega junaka Tezija; 12. šahovski izraz; 13. gora v Zasuaju; 15. znanstvena ustano-

va; 16. pokrajina v Spaniji; 18. ve-lika pokrajina v Aziji; 21. tehni-čne naprave; 23. kapljam; 25. vrhov-ni mongolski vladar; 26. cesta; 27. pritrdilnica; 33. igra; 36. oblika glagola nesti; 37. vrsta pesmi; 39. vzpetina; 40. slovenski skladatelj; 41. roka v Afriki; 43. gmota; 45. naš rudnik bakra; 46. srd, žalost; 48. enota električne mere; 50. re-ka v SZ.

Veste, kdo je bil umetnik, ki je na-slikal to risbico? Mala Florjana Ipa-vec, učenka III. razreda osnovne šole iz Orehka pri Prestranku nam jo je poslala.

ZAKLAD SIERRRE MADRE

21. NADALJEVANJE

12.

Na neki majhni železniški postaji, kjer se ustavi nočni vlak samo za dve minuti, da odprejo pošto in da dva ali trije potniki vstopijo ali izstopijo, je vstopilo na vlak okoli dvajset do petindvajset mož. Bilo je med sedmo in osmo uro in že temno kakor v rogu.

Nikoli se še ni pripetilo, da bi na tej majhni postaji vstopilo toliko ljudi, toda niti postajni načelnik niti vlakovno osebje ni o tem razmišljalo. Saj so mogli biti možje, ki so se hoteli kamorkoli peljati na semenj ali pa so delali v minah in so sedaj stavkali, ali pa so šli morda iskat delo h kaki drugi mini.

Vsi so bili mestici*; oblečeni so bili v hlače in srajce, glave pa so imeli pokrite z velikimi slamniki. Noče so imeli obute v sandale ali škornje. Vsi so bili zaviti v odeje, ker je bila noč hladna. Ker ponoči na majhnih postajah ne prodajajo voznih listkov, so vstopili brez listkov, ki so si jih lahko kupili v vlaku. Postaja je bila popolnoma temna, le postajni načelnik je imel laterno in pa vlakovni uradniki, ki so urno tekali ob vlaku sem in tja. Tako ni nihče videl njihovih obrazov, ki so si jih vrh tega — kar tudi ni nič posebnega, ker je tako po navadi — do nosov zakrili z odejami.

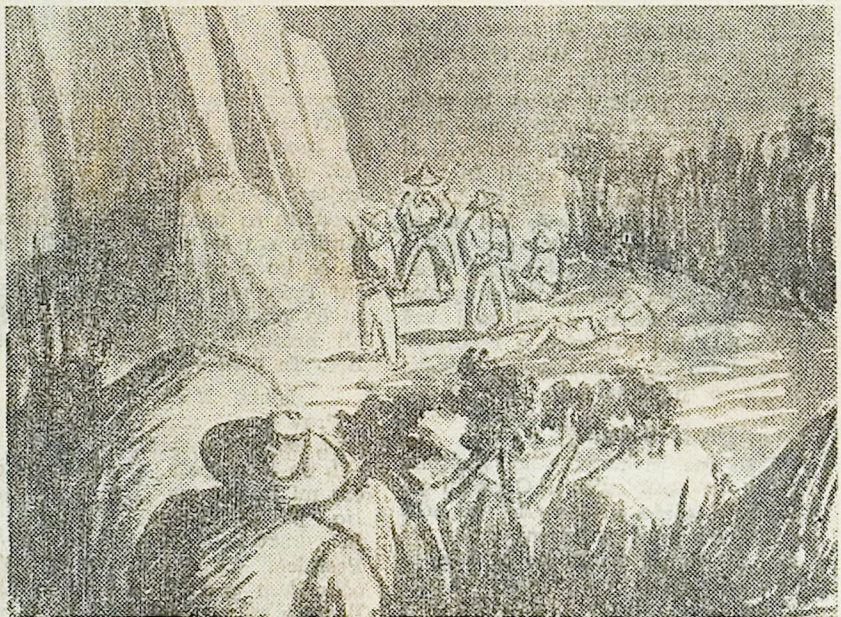
Vsi so vstopili v prvi voz drugega razreda, ki je sledil takoj za prtljažnim vozom. V tem vozu drugega razreda je sedelo kakor po navadi dvajset vojakov s častnikom, vsi z ostro nabitimi puškami, da bi varovali vlak pred napadi razbojnikov.

Večina mož je ostala v prve mvozu drugega razreda, nekaj pa jih je šlo iz tega voza, potem ko se je začel vlak pomikati, prek ploščadi v drugi voz drugega razreda, najbrž da bi si poiskali tam boljše sedeže. Oba voza drugega razreda sta bila polna kmetov, mlaih trgovcev in Indijancev, ki so nesli blago v bližnje večje mesto. Za oboma vozovoma drugega razreda je sledil voz prvega razreda, ki je bil tudi dodobra zaseden, temu pa je kot zadnji sledil Pullmanov spalni voz.

Vlak je začel kmalu hitro voziti. Do naslednje postaje je bilo dvajset minut, morda še nekaj minut več. Ko je torej vlak vozil s polno paro in so pričeli uradniki novo vstopivšim potnikom prodajati vozne listke, so zasedli moške vozovna vrata, ki so v njihovi bližini že sploščala stali, kakor bi se hoteli počasi ogledati po dobrih prostorih.

Hkrati so potegnili, ne da bi kaj zinili in opozorili ljudi, izpod odej puške in revolverje in so pričeli hitro streljati. Zlast so naperili ogenj na vojake, ki so imeli puške med koleno ali pa so jih naslonili na stene; nekaj vojakov je pravkar bralo iz abecednikov, da bi se naučili brati in pisati, drugi so zvečili večerjo, nekateri pa so zadremali.

Streljanje je trajalo samo kakih deset sekund; vsi vojaki so se valjali v krvi. Večina je bila mrtva, ostali so hropili in umirali. Vlakovni uradniki so ležali ustreljeni, mrtvi ali hudo ranjeni na tleh ali pa na klopih. Dvajset potnikov je bilo zadetih, dokaj mrtvih, drugi pa so krvaveli iz strašnih ran. Dojenčki na materinih prsih, krvaveče in umirajoče ženske in otroci — vse

je bilo pomešano v klopčič. Moške in ženske so klečali in prosili za milost, matere so dvigale ječeče otroke, da bi vzbudile v razbojnikih usmiljenje, drugi so zopet ponujali revno iletje kot ceno za življenje. Toda razbojniki so streljali in streljali, dokler niso bili vozovni oddelki prazni.

Nato so začeli ropati in vzeli so vse, kar je zanje pomenilo kakršnokoli vrednost. Del razbojnikov je odšel v prvi razred in je ropal tam, ne da bi streljal. Ure in denarnice, perane in uhane, cvrtnate verižice in zapestnice. Če se jim ni zdel plen dovolj bogat, je zadoščal sunek z revolverjem ali puško v želodec, da se je zadeti hitro spomnil, da ima še nekaj zlatih novcev v levem hlačnem žepu in briljantni prstan v kovčegu.

Nato so razsvetlili Pullmanov voz, izgnali potnike s postelj in jim pobrali vse.

Vlak je ves čas dirjal svojo pot. Mord strojevodja ni slišal streljanja ali pa ga je slišal in je upal, da bo dosegel naslednjo postajo s tako hitro vožnjo, da razbojniki sploh ne bodo mogli poskakati z vlaka.

Toda razbojniki so se spet vrnili; šli so skozi vozova drugega razreda, kjer je nastala strašna panika, ko so se razbojniki znova vrnili. Roparji se niso brigali za nič. Po ploščadi so odšli v prtljažni voz, vlamjali v kovčege ali pa so jih metali ven, da bi jih pozneje odnesli. Umerili so prtljažnega uradnika, nato pa so ob vozečem vlaku splezali v poštni voz, kjer so ustrelili oba poštna uradnika in prebrskali poštne vreče.

Medtem je strojevodja zaslišal, da ni nekaj v redu, ali pa je zagledal nekaj razbojnikov, ki so se plazili iz poštnega voza na zalogovnik. Postaja je bila še daleč in ni je mogel več doseči. Obrnil je vzvod in zdolo se je, da se je vlak razletel, tako hitro se je ustavil.

Kurjač je takoj skočil iz lokomotive in je skušal doseči goščavo ob vnožju železnicega nasipa. Toda zgrudil se je, zadet od nekaj ducatov krogel, in se skotalil po nasipu nizdol. Preden je strojevodja utegnil uiti, so že štirje možje splezali na lokomotivo in zgrabili strojevodjo, ne da bi ga ustrelili. V ekspresnem vozu so našli razbojniki precej posod s petrolejem in z gazolinom, ki so bile kot ekspresno blago namenjene za neko tiendo. S to tekočino so polili vozove, vlivali skozi ržabita okna gazolin v vozove in napsled so metali vanje goreče vžigalice. Eksplozivno so zaplemeneli plameni v črno nočno nebo.

Kričec in tuleč in jokajoč — kakor bi jih gnalo brezumje — so skušali priti potniki iz zaprtih voz skozi okna na prosto. Zagozdili so se pri oknih,

in če so prišli skozi, so popadali z višine na nasip osmojeni, opečeni, vrh tega pa so si pri padcu lomili še ude. Kdor je bil prehudo ranjen in ni našel v paniki roke, ki bi ga potegnila a sabo, je moral v silnih mukah zgoreti.

Sprejda na lokomotivi sta stala dva razbojnika, ki sta imela revolverja naperjena na strojevodjo, mu ukazala, naj odklopi lokomotivo in jo odpelje z razbojniki, ki so se vsi spravili na zalogovnik, dokler mu ne ukažejo ustaviti. Lokomotiva je odpeljala in zapustila goreči vlak in ljudi, ki so jih divji plameni strahotno obsvetljivali in ki so se v tej strahotni razsvetljavi — brezumni od strahu, bolečin in žalosti — podili okrog, mahali z rokami, kričali, tulili in molili in skušali rešiti zaostale iz gorečega morja. Vse skupaj ni trajalo niti sedem minut, in postaja, proti kateri je lokomotiva brzela, je bila še zmeraj daleč. In iznenada je eden izmed mož zaukazal strojevodji, naj ustavi. Lokomotiva se je ustavila in možje so poskakali z nje. Poslednji je ustrelil strojevodjo in ga z nogami sunil po nasipu navzdol. Nato je sledil tolpi.

Čez nekaj časa se je strojevodja zopet osvestil. Z ostankom svoje življenjske sile se je plazil po nasipu navzgor in se zvlekel na lokomotivo. Vzlic bolečinam, vzlic temu, da se je bal, da se bo vsak hip zgrudil, se mu je vendar posrečilo, da je lokomotivo pognal. Dospela je z njim na postajo. Postajni načelnik, ki se je začudil samotni lokomotivi in temu, da je izostal že davno najavljeni vlak, je stopil takoj k lokomotivi in našel krvavečega strojevodjo. S potniki, ki so čakali na nočni vlak, je prenesel moža v postajno poslopje in tu je umirajoči povedal še najpotrebnejše o strašnem napadu, preden je umrl.

Postajni načelnik je hitro brzojavil na oba kraja. Postaje so se mu odzvale in obljubile pomožni vlak. Tu na postaji je stal tovorni vlak, ki bi se moral križati z osebnim vlakom. Iz vlaka so izranžirali dva prazna tovorna voza, ju priklopili na tovorno lokomotivo in prvi pomožni vlak je bil gotov.

Toda do ga naj popelje in spremlja? Razbojniki so bili gotovo še ob progi, da bi pobrali, kar so zmetali iz vlaka. Pomožni vlak bi gotovo takoj napadli, že zato, da si obvarujejo plen. Najbrž so tudi izdrli tračnice ali zaprli progo.

Postajni načelnik je rekel: »Bolje je, da počakamo na glavni pomožni vlak, ki bo gotovo pripeljal vojaštvo.« Toda strojevodja tovornega vlaka mu je takoj segel v besedo: »Jaz bom vozil. Tam leže žene in otroci v krvi in tam leže moji tovariši in nekaterim bomo morda mogli še pomagati. Jaz bom vozil vlak. Kurjač, kaj pa ti?«

Treba je vedeti, da so vsi železničarji v Mehiki brez izjeme organizirani v prav dobri strokovni organizaciji. So prav radikalni in radi stavkajo. Drže pa druzo z drugimi, trdno kakor smola. Organizacija in pa duh, ki vlada v njej, sta povzročila, da so mehikanski železničarji pravi možje, zmeraj željni izobrazbe, in da se zavedajo svojega pomena za razvoj svoje dežele; ti vpljudni, postrežljivi, zmeraj se smejoči in šaleči se železničarji niso prav nič podobni godrnjavim min obregljivim podčastnikom, ki kot železniški uradniki tolikokrat zagrenjujejo ljudem potovanje po Srednji Evropi. Niso nikaki podložniki ošabnih in napihnjenih predstojnikov, temveč so vsi tovariši, vsi so sodrugi svoje ponosne organizacije. Kurjač ni redko predsednik in govornik v tisti podružnici, kjer progovni šef skromno sedi s premikači, kretničarji in mazači na isti klopi in mirno ter pazljivo poslušajo, kaj vse predsednik kurjač predlaga, da bi se zboljšal položaj železniških uslužbencev. In kadar stavkajo, takrat ne organizira progovni šef, ki ima desetkrat večjo plačo kakor premikač in mazač, nikake »tehnične zasile pomočje*, temveč izdeluje plakate in lepake, ki naj pouče javnost o vzrokih in potrebi železniške stavke, kajti on je vendar bolj pismen kakor kurjač, ki je predsednik in govornik. In ker je vsa stvar taka, ker jesta progovni šef in mazač iz iste skleda, ker je tako rekoč progovnemu šefu umazani mazač bližji kakor država in kakor interesi trgovine in industrije in blaginje naroda, kajti vse to sledi šele za najpotrebnejšimi življenjskimi potrebščinami sodruga kretničarja, zato strojevodja ni treba pravzaprav dolgo povpraševati: »Kurjač, kaj pa ti?« Kajti za odgovor ve že davno prej. In ve tudi, kaj bodo odgovorili vsi ostali železničarji, ki stojijo okoli njega in čakajo na odpravo tovornega vlaka.

Tam so najprej lastni tovariši iz strokovne organizacije. In čeprav bi bili ti povsem zdravi, železničarji bi vseeno šli. Kajti tam so tudi potniki, ki so v sili. Kajti čeprav so sodrugi iz strokovne organizacije na prvem mestu, pridejo takoj na drugo mesto potniki, ki se za njihovo blaginjo čuti železničar odgovornejša kakor za blaginjo lastne družine. Kajti to ga uči njegova strokovna organizacija. In strokovna organizacija ima zmeraj prav, pa naj reko vsi drugi z nadškofo vred kar hočejo.

* stavkokaze.

OGLASI IN OBJAVE

KERMAC MARIJA roj. Stadina dne 12. V. 1896 v Pomjanu, stanujoča v Kampel-Salari št. 16, je izgubila v Trstu osebno izkaznico, izdano od KLO Kampel-Salari in jo proglašajo za neveljavno.

xxx

DETONI VINKO iz Portoroča pravičnjavim in ne priznavam krsta svojega očka, ki ga je izposlovala moja žena v moji odsotnosti in brez mojega privoljenja in vednosti.

*

VATOVEC KAREL, rojen 12. X. 1896 v Cezarjih, stanujoč v Skočjanu št. 17, sem izgubil svojo osebno izkaznico, izdano od MLO Koper in jo razglasim za neveljavno.

VUK FRANC iz Sv. Petra št. 9 sem dne 19. VIII. 1952 izgubil na črtni Pيران—Sv. Peter listnico z osebno izkaznico, 2000 dinarji in drugimi dokumenti. Najdijelja naprošam, da vime dokumente na gornji naslov, sicer jih proglašam za neveljavne.

VABILO

ZAM v Babičih priredi velik tradicionalni ples v Babičih dne 7. septembra 1952. Vabljeni vsi! Odbor.

Osmrtnica

Dotrpel je naš dragi oče, stari oče in tast

FILI IVAN

Dragega pokojnika smo pokopali v nedeljo 31. avgusta v Tolminu.

Vsem, ki ste mu lajšali trpljenje in ga spremlili na zadnji poti, se iskreno zahvaljujemo.

Žalujoci otroci in sorodstvo

Tolmin, Koper

RESITEV KRIŽANKE IZ PREJSNJE STEVILKE

Vodovarstvo: 1. Sarajevo, 7. milo, 8. Hoče, 10. Mara, 11. A.L., 13. Luna, 15. ot, 16. humani, 19. tt, 20. DID, 22. kani, 23. mol, 24. ena, 25. otok, 25. oda 27. ne, 28. Oregon, 30. en, 31. Ajas, 33. Ra, 34. obrt, 35. Arij (ee), 38. Anam, 39. srakoper.

Naprično: 1. sir, 2. Alah, 3. ro, 4. eh, 5. voli, 6. oče, 7. matineja, 9. entodern, 10. Modena, 11. Modena, 11. amater, 12. panoga, 14. Atlant, 17. ukor, 18. Niko, 21. da, 23. Mo, 28. ozir, 29. none, 32. ars, 35. bar, 37. JA, 38. ap.

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

NAJVAŽNEJŠI SPOREDI

od 6. septembra do 12. septembra
SOBOTA 6. 9. 1952: 13.45 Od večeraj do danes; 13.50 Domači zvoki; 14.20 Od Triglava do Jadrana; 18.15 Makedonske narodne psemi; 18.30 Morja široka cesta; 21.00 Virtuozne skladbe znanih mojstrov; 21.30 Od sobote do sobote; 21.45 Igramo za ples.

NEDELJA 7. 9. 1952: 13.45 Za naše kmetovalce; 9.00 Mladinska oddaja: Najlepše pravljice »Pritlikavec Jakec« in pogovor s pionirji; 13.45 Glasba po željah; 14.30 Domači zvoki; 18.15 Slušna igra: Šimunovič; »Al-kar«.

PONEDELJEK 8. 9. 1952: 13.45 Od večeraj do danes; 13.50 Domači zvoki; 14.20 Ob Soči in Zili; 18.15 Narodne psemi; 21.00 Pester večerni spored; 22.00 Nočni koncert.

TOREK 9. 9. 1952: 13.45 Od večeraj do danes; 13.50 Igra orkester JLA iz Portoroža pod vodstvom Josipa Jankoviča; 14.20 Kulturni razgledi; 18.15 Narodne psemi in plesi; 18.30 Literarna oddaja: Jesenske slike; 19.00 M. Polič: Odlomki iz opere »Deseti brate; 20.00 G. Donizetti »Don Pasquale«, opera v 3 dejanjih; 22.00 Igramo za ples.

SREDA 10. 9. 1952: 11.00 Motivi iz otroških filmov; 11.15 Oddaja za šolsko mladino; 13.45 Od večeraj do danes; 13.50 Domači zvoki; 14.20 Od Triglava do Jadrana; 18.15 Poje zbor CDJA iz Beograda; 21.00 Pojeta komorna zbor RICT in iz Trsta; 21.30 Glasbeni portreti skozi svet in čas; 22.00 Spored zabavne in lahke glasbe.

ČETRTEK 11. 9. 1952: 13.45 Od večeraj do danes; 13.50 Domači zvoki; 14.20 Po svetu okrog; 18.15 Slavonske narodne psemi; 18.30 Iz naše ljudske revolucije; 18.40 Koncert sopranistke Otte Ondine in solistov ljubljanske opere.

PETEK 12. 9. 1952: 13.45 Od večeraj do danes; 13.50 Domači zvoki; 14.20 Literarni obzorik; 18.15 Partizanske koračnice; 18.30 Koncert violinista Igorja Ozima in pianista Ambrozeja Erminija.

Radio jugoslovanske cone Trsta bo v nedeljo 7. t. m. ob 14. uri prenašal iz velike koncertne dvorane v Postojnski jami simfonični koncert v izvedbi Državnega simfoničnega orkestra Ljudske republike Hrvatske pod vodstvom dirigenta mojstra Zau-na Friedricha. — To je prvi radijski prenos iz postojnske dvorane in bo gotovo nardušil vse poslušalce.

NATEČAJ RIRIŠKE ŠOLE V PIRANU

Ribiška šola v Piranu sprejme učence od 15. do 20. leta starosti. Šolanje traja 1 leto, stanovanje in hrana brezplačna v Dijaškem domu Pomorskega tehnikuma v Piranu.

Pogoji za sprejem:

1. da je kandidat telesno in duševno zdrav in
2. da ima najmanj 5 razredov osn. šole.

Prijave kolkovane z 30 din je treba dostaviti ravnateljstvu Pomorskega tehnikuma v Piranu najkasneje do 1. oktobra t. l.

Prijavi je treba priložiti sledeče dokumente: zadnje šolsko spričevalo, rojstni list in potrdilo o imovinskem stanju.

RIBIŠKA ŠOLA

pri Pomorskem tehnikumu v Piranu

Bežaki na Volgi

(Nadaljevanje s 7. strani)

Kazalo je, da se nič ne more upreti tej napetosti veselo razdivjanih moči, ki nemara lahko delajo čudeže na zemlji in bi mogle v eni sami noči pokriti ves svet s prelepimi dvorci in mestji, kakor o tem bajajo čarodejne pravljice. Minuto, dve so opazovali sončni žarki delo ljudi, potem pa niso mogli več prenesti težke gmote oblakov in so potomili vanje, kot otrok v morje. Dež se je spreminil v ploho.

»Končaj!« je zavpil nekdo in dobil piker odgovor.

»Končaj bom s teboj!«

In do dveh popoldne, dokler ni bil preložen ves tovor, so pol nagi možje delali brez odihla, v naluvi in bijočem vetru in me prisilili k spoštljivemu spoznanju, kakšnih močnih sil je bogato človeštvo. Odlomek iz knjige »Moje univerze«

* mestic — mešanec belca in Indijanca.

Iz porednega Mihca -

DOBER UČENEC

Pred več leti sem imela izredno dober razred. Vsi učenci so bili lepo disciplinirani in so se na moč marljivo učili. Zelo smo bili navezani drug na drugega. Zato se ne tako mi sem mogla ločiti od njih in sem jih z novim šolskim letom spremila v višji razred.

Tam so našli tudi ponavljalca Mihca. Da vam povem, učitelj po navadi nimamo radi ponavljalca, ker imamo z njim navadno velik križ. Z Mihcem pa, ki je bil zaradi svoje porednosti in nagajivosti na glasu, sem imela še prav posebne težave. Nagajal mi je in se spakoval, kjer je le mogel. Tudi učil se je slabo. Upiral se mi je na vseh koncih in krajih in prišlo je celo tako daleč, da mi je zrahljal vso disciplino v razredu. Nikdar se nisem dotaknila nobenega svojega učenca. Pri Mihcu pa me je potrpljenje minilo in sklenila sem, da ga ob prvi priložnosti pošteno kaznujem. Tlača vseeno sem počakala in premislila. Hotela sem se najprej prepričati v kakšnih razmerah živi deček, šele potem bom sodila.

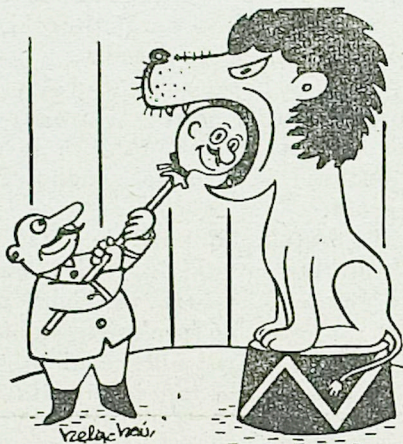
Tako sem se nekega dne napotila k Mihčevim domov. V izbi, ki jim je služila obenem za kuhinjo in kjer je prebivala vsa družina, sem našla bolešno, vase zaprto Mihčevo mamo. Ko sem jim povedala, da sem Mihčeva učiteljica in da je Mihc v šoli zelo razposajen in neubogljiv ter da nič ne zna, se mi je blede nasmešnila in zmignila z rameni, češ kaj neki ji to pripovedujem. Na vsa vprašanja mi je odgovarjala z ravnodušnim in odsojnim izrazom, ki je pričal, da je že dosti časa od tega, ko se je na tem obrazu zrcalilo zadovoljstvo in tuda volja priti vsem težavam na kraj. Uganila sem, da mora biti

Ureja uredniški odbor. - Odgovorni urednik Milko Stofa. Tiska tiskarna Jadranka v Kopru.

Naslov uredništva in uprave: Koper Santorijeva ulica 26, tel. 170, poštni predal 2. - Stev. tekočega računa pri Narodni banki v Kopru 657-909-171. Letna naročnina 500 din, polletna 250 in četrtletna 130 din.

vsemu temu nekeje le vzrok, ki mi ga pa dobra žena ni hotela razodeti. Šele kasneje sem zvedela od sosedov, da je Mihčev oče pijanec in razgrajč, da ga ni para in da v svoji pijanosti živinško pretepa ženo in otroke. Takoj mi je bila jasna žalostna tragedija Mihčeve družine obenem pa sem spoznala, da ne bom pri porednem Mihcu s strogostjo in kaznovanjem ničesar dosekla. Morala sem torej ubrati drugo pot. Toda kako?

Skušala sem se fantu približati in se živjeti vanj potem, ko sem o njem dosti vedela in poznala njegove razmere. Najprej nekaj dni sploh nisem hotela opaziti njegove nagajivosti. Potem pa sem se spet začela zanimati zanj. Naredila sem, kakor da med nama sploh nič ni bilo. Prosila sem ga, naj mi stoni to ali ono uslugo: poslala sem ga po kruh, po kakšno knjigo ali zvezke, ki sem jih bila nalašč v ta namen pozabila doma. Tudi po kozarec vode sem ga poslala in mu dala pobrisati tablo, naliti črnilo v prazne črnilnike, prnesti kakšno sliko iz pisarne in podobno. Venomer sem ga zaposlila s kakšnimi opravili.

Pametni krotilec leva

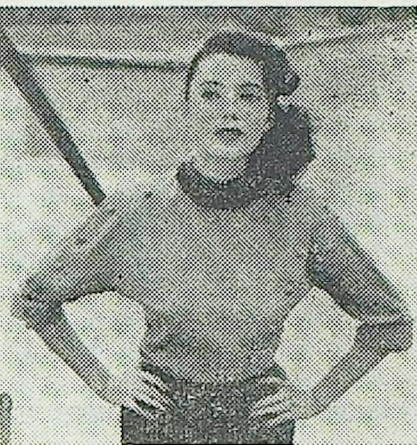
To je v Mihcu zbudilo občutek, da mu zaupam in s tem sem ga navezala nase. Porabila sem vsako priložnost in se z njim zaupno pogovarjala. Kmalu je bilo konec njegove nagajivosti. Postal je poslušen in ubogljiv in niti na misel mu ni prišlo, da bi mi nagajal.

Kar pa je bilo najvažnejše za moj razred, je bilo to, da sta se vanj vrnili red in disciplina. In če mi verjamete ali ne, ob koncu šolskega leta je bil Mihc eden izmed najboljših učencev. Po pravici povedano mi je tudi najljubši. Ostala sva vse življenje dobra prijatelja. Marsikaj sem mu svetovala in ga privabila na pravo pot, kot je pozneje sam dejal ko je postal vrl človek.

Naša slika prikazuje dva francoska modela prehodnih jesenskih bluz, ki nam bosta v nastopajočem hladnejšem vremenu zelo dobro služili. Bluzi sta iz lahkega volnenega blaga in za izdelavo rabimo 1,20 m blaga 140 cm širine, ali 2,10 m blaga 90 cm širine.

Prva bluz je enostavna, temno-barvna, rokavi kimono, posebnost je progast vložek in ovrtnik, ki sta prišita k bluzi z roko, da ju lahko

odstranimo in dobimo tako večerno dekolirano bluzo ali pa vložek za menjamo s svilenim odgovarjajoče svetlejšo barvo.

Druga bluz je bolj športnega značaja in njeno odliko tvori okusna, nesimetrična razporeditev gumbov na levi strani in na desni roki. Volnene resice okoli vratu lahko nadomestimo s širokim pasom, svileni ruto ali ogrlico.

ZA GOSPODINJE

KAKO PRIPRAVIMO PARADIŽNIKE ZA ZIMO

Paradižniki za omake

Zrele paradižnike otrebimo pecljev, operemo jih v mrzli vodi, obrišemo, razpolovimo in malo osolimo. Posodo s paradižniki pustimo na koncu štedilnika, da oddajo tekočino. Nato precedimo in ostalo gosčo nekaj časa kuhamo. Ko začne razpadati, jo pretlačimo in napolnimo z njo manjše patentne ali navadne kozarce (pripravne so steklenice od piva z originalnimi zamaški), jih zamašimo ali zavežemo, ovijemo s kapami ali s slamo in zložimo v lonec. To kuhamo v sopari pol ure.

Sušena paradižnikova mezga

Zrele paradižnike stlačimo in jih pustimo v skledi 2 dni. Tretji dan

jih pretlačimo (pasiramo) in jih denemo v vrečico, ki jo obesimo, da voda odteče. Gosto mezgo posargamo z žlico v kozico, dodamo na 1 kg mezge polno žlico soli, nato kuhamo oziroma boljše sušimo bezgo na štedilniku in tudi na soncu, da je dobro suha. Iz te suhe mezge napravimo klobase, jih povajamo v olju in zavijemo v celofan. Shranimo jih na suhem prostoru. Pri uporabi odrežemo poljubno košček mezge in ga raztopimo v malo vode.

Kuhana paradižnikova začimba za juhe in omake

Zvečer posolimo 15 kg paradižnikov, 4 do 6 žlic naribanega hrena, 4 velike čebule, 6 paprik in vse skupaj pustimo čez noč. Zjutraj pričnemo s kuhanjem. Vse pretla-

čimo in vnovič kuhamo, tako dolgo, da bo gost kot marmelada. Če imamo vmes dišave: cimet, klinčke, nagver. Lahko dodamo tudi nekaj spenjenega sladkorja. S tem napolnimo majhne kozarce in kuhamo še pol ure v sopari. To pa lahko opustimo, če denemo količnik mogoče vroče napolnjene in zavezane kozarce v pernico ali koc za dan ali dva.

NA UNIVERZI V SORBONI

Novinec: Ali mi lahko poveste, tovariš absolvent, kako je s študijem na vaši fakulteti.

Stara bajta: Seveda! Prvih deset let je bolj težko, potem pa že gre!

V HOTELU TRIGLAV

Gost (natakarju): »Lahko doblim kosilo?«

Natakar: »Seveda! Želite a la carte ali menu?«

Gost: Prinesite prosim, vsakega nekaj. Pa glejte, da bo precej »zosa« zraven.

ŠPORTNE ZANIMIVOSTI

Šahovska olimpiada - Jugoslavija šele na tretjem mestu

Preostali šahovski partiji med Rarjem in Ojaneom ter Gligoričem in Bäckom sta se končali neodločeno. Prej je Trifunović zmagal nad Kaino, Pirc pa je s Fredom remiziral, tako da je končno stanje dvoboja Jugoslavija : Finska 2 in pol : 1 in pol. ZSSR pa je premagala Švedsko s 3:1. Veliko presenečenje med ljubitelji šaha predstavljata tudi visoka zmaga Argentinec nad Madžari z rezultatom 3:1. V zadnjem srečanju pa je CSR premagala Zahodno Nemčijo s 3:1. Končni vrstni red na X. šahovski olimpiadi je naslednji:

1. ZSSR 21 točk; 2. Argentina 19 in pol točk; 3. Jugoslavija (Gligorič, Trifunović, Rabar, Pirc, Fuderer, Milič) 19; 4. CSR 18; 5. ZDA 17; 6. Madžarska 16; 7. Švedska 13; 8. Zahona Nemčija 10 in pol; 9. Finska 10 točk.

xxx

V nedeljo 31. avgusta je bilo na

Ljubelju tekmovanje motorjev in avtomobilov za gorsko prvenstvo Ljudske republike Slovenije. Startalo je približno 50 dirkačev iz Slovenije in Hrvaške. Organizacija tekmovanja je bila zadovoljiva, saj je bila urejena tudi telefonska kontrola med startom in ciljem.

Pri povratku se je zgodila nesreča. Neki preobložen kamion se je prevrnil, tako da je bilo nekaj oseb težje ranjenih. Startali so tudi štirje Tržačani. Na tekmah je sodelovalo 10 avtomobilov in 7 prikolice.

xxx

V čast petletnice »Litostroja« so bile 30. in 31. avgusta prirejene športne tekme. Člani SD Ilirija so dva dni tekmovali v različnih športnih disciplinah. Nastopili so hokejisti na travi, kegljači, namiznoteniški igralci, nogometaši in odbojkarji. V namiznem tenisu je Ilirija premagala Krim, v kegljaškem pokalnem tur-

nirju pa je dosegla prvo mesto pred Krimom, Gradisom in ljubljanskim Železničarjem.

xxx

Kopališče v Fiessi ima zadnje dni precej živahnih mladih obiskovalcev. 30 slušateljev mariborskega učiteljskega je tu na 10-dnevnem plavalnem tečaju. V učnem načrtu učiteljske je tudi praktičen pouk fizikalnih predmetov. Tako se v prvem letniku spoznajo slušatelji s smučanjem, v drugem s taborjenjem in v tretjem s plavanjem.

Tečaj v Fiessi vodita tovariša Dobnik Ljubo in Kabaj Milan, diplomanta visoke beograjske fizikalne šole. V načrtu imajo pouk vseh glavnih vrst plavanja ter reševanje utopljenec. Vsakodnevni pouk traja 6-7 ur, tako da se bodo tečajniki ob zaključku vrnili na svoje domove kot dobri plavalci.

xxx

Sredi septembra bo v »Športni palači« v Carigradu tretji mednarodni košarkarski turnir, na katerem bodo nastopile državne reprezentance Avstrije, Egipta, Francije, Irana, Izraela, Jugoslavije, Italije in Turčije.

xxx

V nedeljo 7. septembra bodo prišle v Ljubljano nekatere najboljše svetovne atletinje. Na štadionu Železničarja v Šiški bo troboj ženskih reprezentanc Nemčije, Avstrije in Jugoslavije. To tekmovanje bo prva večja letošnja prireditev v Ljubljani. Ljubljansko športno občinstvo bo lahko videlo ne samo lepe borbe in odlične rezultate, ampak tudi nekatere svetovne in evropske rekorderke ter nosilke medalj z letošnjih olimpijskih iger v Helsinkih.

Na letalskem mitingu, ki je bil preteklo nedeljo v Celju, je izgubil življenje letalski instruktor in kapetan JLA Cveto Sinkovec. Skočil je z višine 1500 m, in ker se mu padalo ni pravčasno odprlo, se je ponesrečil do smrti.

Omenjeni tovariš je bil član državne reprezentance, njegovo ime in tehnično znanje pa so cenili tudi v tujini. Njegova smrt je huda udarec za jugoslovanski padalski šport.

ZDRAVNIŠKI KOTIČEK

Paratifus in otroci

Med obolelimi v okolici Pirana je nekaj otrok. Otroci se okužijo s črevesnimi kužnimi boleznimi — med katere spada tudi paratifus B — enako kot odrasli. Prenos bolezni se izvrši neposredno od bolnika ali od človeka, ki je tifus prebolel in ostal kliconošen — ali pa posredno z okuženo vodo ali z okuženo hrano.

Tifus stopa v telo vedno skozi usta in se širi vedno le preko bolnikovih iztrebkov. Potniki, ki so izpraznili avtobus, zato ker so si šali, da se pelje z njimi človek, ki ima najbrž tifus, so prisodili tej bolezni kužnost, ki je k sreči nima. Po zraku in od ust do ust se širi panika — ne širi pa se po tej poti paratifus B, ne v coni B in ne drugod po svetu.

Paratifus spada med lažje kužne črevesne bolezni. Začne sicer marsikdaj burno, z bruhanjem in z nenadno močno drisko, z visoko temperaturo in z trdrazljivostjo, vendar je njegov potek krajši in so komplikacije mnogo bolj redke kot pri navadnem trebušnem tifusu.

Pri otrocih je potek izrazil mil — razen pri otrocih v prvem letu starosti in to predvsem pri tistih, ki so močno oslabei že pred paratifusom. Oslabei so zaradi neprimerne prehrane ali zaradi pravkar prebolelih nalezljivih bolezni ali pa zaradi obojega. Pri teh otrocih je paratifus lahko smrtno nevarno obojenje.

Ohramba pred paratifusom je znana in temelji v osnovnih pogojih ljudske higiene. Kjer sta vodovod in kanalizacija na višini, paratifus sicer lahko izbruhne, vendar se ne bo mogel razširiti v nevarni meri.

Pri preteči nevarnosti epidemije morajo vsi občinstni, predvsem pa vsi zdravstveni organi popravljati in izpopolnjevati marsikaj, kar je bilo zanemarjenega ali opuščenega v te-

ku desetletij. Njihova skrb velja vodovodni mreži in kanalizaciji, klavnicam, preskrbi z mlekom, kontroli nad živilskimi obrati ter bolnišni službi, ki mora izolirati in ozdraviti obolele. Ljudje, ki so posegli v širjenja paratifusa v okolici Pirana, imajo izkušnje iz težkih časov. Zdrava pamet nam narekuje, da jim skušamo pomagati vsi po svojih najboljših močeh.

Otroke varujejo njihovi starši. Kadar preti tifus, pridejo do izraza njihove dolžnosti, ki odločajo vedno v veliki meri o zdravju in o razvoju otrok. Važna je osebna higiena in pravilna prehrana in utrjen in dosleden dnevni red. V ogroženih predelih je potrebna prav posebna pozornost glede čistote v hiši in okoli nje, glede rednega umivanja in pranja, predvsem pa glede vsakdanje prehrane. Ogroženi otroci naj ne dobijo neprekuhanne vode, surovega mleka in surove zelenjave. Prebavne motnje, ki jih je povzročilo nezrelo sadje, fige ali melone, neumito grozdje ali vino pripravljajo tifusnim klicam izredno ugodna tla. Vsak bacil tifusa še ne povzroči bolezni, če se znajde v zdravem in odpornem telesu. Nevarna je okužba pri velikem številu klic in okužba otroka ali odraslega, ki je v prebavnem oziru že prizadet. Zato se sredi tifusa posebno jasno izkaže, da rešujejo otroke matere, ki jih niso samo rodile, temveč jih tudi dojijo. Neprespani in podhranjeni otroci zbolijo prej in boleljajo težje. Starši jih naj nikan ne vodijo v nočne lokale, naj jim ne kupujejo sladole in naj skrbje za njih vsak dan tako kot vedo, da je pametno in prav, pa bo strah pred paratifusom kmalu povsem odveč.

Če je otrok zaradi nesreče ali ne- previdnosti že zbolel, je treba takoj k zdravniku. Sodobna medicina nasproti paratifusu nikakor ni brez moči, kar se bo izkazalo tudi v Piranu.

Vauhnikova iz Maribora — druga najboljša hrbtna plavalka Slovenije

Krvavi jezdeci

FRANCE BEVK

»Odkod si?« jo je vprašal.

»Iz Čiginja. Matevževa,« mu je odgovorila bolj z očmi kot z besedo.

»Ali si poznala Anico?« je vprašal počasi; pri tem je občutil vso kri v obrazu.

»Anico?« Gledala je v Toniša, kakor da iz potez njegovega obraza prebujajo spomin. »Majhna in črna? Zdi se mi, da je bila, a ni je več...« Toniša je zapeklo in zbolelo.

Tudi popoldne je silil v poslopje. Slučaj je hotel, da se je ukradel in izmuznil mimo straže, na hodniku pa ga je zgrabil pisar: »Kam greš?«

»H kapitanu,« je dejal Toniš. »Ne bom ga nadlegoval, samo vprašal ga bom, če je tu sestra moje žene, Anica. Če je tu, ga bom prosil, naj mi jo vrne; ta bo dobra mati mojemu otroku.«

»Kaj blebete?« se je obrnil pisar do desetnika, ki je prišel po stopnicah. Toniš pa je ponovil še enkrat, a lanckneht je bil Nemec in ni razumel niti besedice in se je samo krohotal. Pisar se je ujezil in hotel Toniša vreči po stopnicah, toda otrok in oče sta začela vpiti, da so se odprla vrata in na hodnik je stopil Pavel Bojan.

Toniš je privlekel otroka k sebi, da je utihnil, in se priklonil.

»Kaj hoče ta človek?«

»Z vami hoče govoriti, vaša milost,« je dejal pisar s poklonom. »Hoteli smo ga odgnati, pa je zagnal tak krik.«

»Vaša milost...« je zajecel Toniš.

»Za njegovo drznost dvajset palic,« je ukazal Bojan, »in naj govori, če je vzrok tehten. Če vzrok ni tehten, še trideset palic povrh.«

Ko je Toniš spoznal, kaj ga čaka, je dvignil dete: »Bijte me! A tegale mi vi držite, milostni gospod!«

Ob pogledu na otroka in na možev obraz se je Bojan zamislil, plemenitejši čustvo se je zganilo v njem; zamahnil je z roko: »Govori! Toda če vzrok ne bo tehten, te otrok ne bo rešil palic.«

In Toniš je govoril. Ker se je bal kazni, je povedal z gorečimi besedami vse, kar ga je težilo. Iz besed mu je živo dihala dvoje ljubezni, prva do otroka, ki ga je nosil v naročju, druga do ženske, katero je iskal.

Bojanu se je zresnil obraz in je vprašal, obrnjen do pisarja: »Ali je tu ženska s tem imenom?«

»Ni je,« je odgovoril pisar.

»Ne svetujem ti, da se motiš.«

»Vse sem popisal. Če je majhna in črna, kot pravi on, bi tako z lučjo lahko iskal.«

Bojan je pomilovalno gledal Toniša, skomizgnil z rameni in se spomnil, da je tega človeka že videl; hotel je nekaj reči, a se je premislil in odšel po hodniku.

»Kateri grof jo je odvedel?« je vprašal pisarček.

»Friderik Villalta.«

»Friderik Villalta?« je vprašal novi gastaldo, gladko obrit starec, ki se je medtem približal. »Ali je bila lepa?«

Toniš je skromno prikimal, gastaldo pa se je krohotal. »On?« je dejal. »Ali greš k njemu? Friderik se je oženil in pred prihodom mlade gospe brčkone očistil svoj grad. Če pa ga ni, je morda tudi prepozno...«

»Kako prepozno?« je jeknil Toniš.

»Ali je mar cesta do Benetk zaman posuta z dekliškimi solzami? In tudi mlade ljubosumne gospe imajo kruta srca. Tudi one imajo bodalec...«

»Kje je Villalta?« je vprašal Toniš, ki mu je bilo, kakor da se mu tla zibljejo pod nogami.

»Pojdi po cesti proti Čedadu,« je dejal gastaldo. »Po poti vprašaj, vsak ti bo pokazal njegov grad. Ali — glej, da te grof ne ubije. Ta ne štedi svojega meča.«

Toniš je odšel po stopnicah, pisar pa se mu je med potjo nagnil na uho: »Milostni gospod je dober kot kruh; jaz bi te bil dal nabiti, da bi kosce zadnjice v rokah odnesel s seboj.«

10.

Veter je gnal oblake na nebo, ki so se kopičili in zopet razbegavali ko ptice hudournice. Listje je šumelo pod nogami, bosa Toniševa noga je poskakovala s kamna na kamen po vijugasti, od naličev in koles razriti cesti. Okrog vratu je imel privezano veliko ruto, katere trdi vol ga je tiščal za tilnikom, v ruti pa je ležalo dete, ki je na pol bedelo na pol spalo; le včasih se je oglasilo s pritišanim jokom, kakor da nima več moči.

Na golo drevje so sedali vrani in pozdravljali Toniša. Ta se je ozrl po njih in govoril: »Le krakajte, smrt izkrakajte, črnuhi, z velikimi kljuni kot vevnice in s požiralnikom za človeško meso. Do zdaj ste žrli našo mrhovino, prekleti; čemu ne zletite enkrat na pojedino v gradove, v njih boste dobili zlahnejšega mesa...«

In pogled se mu je neprestano upiral v daljavo, napojen z jezo, z bridkostjo, s sovraštvom, z žolčem človeka, ki je bil varan in žaljen. Oči so mu iskale grad v daljavi. Prvi se je prikazal pred njim; bil je siv. Tristolpno poslopje je strmelo v nebo. Na stolpih so vihrale bandere goriškega grofa.

Od skale, ki je stala ob poti, je vstal človek in se pomaknil do Toniša; nekaj trenutkov je stal in gledal, nato je privzdignil čepico in rekel nekaj v tujem jeziku; brčkone je bil pozdrav. Nosil je malho in povaljano obleko; njegov ko prekajen slanič zagoreli obraz je bil še mladeniški; ni bil berač, kraj obleke ni bil kmečki; čez hrbet je imel obešeno kitaro in dolgo pero mu je vihralo na čepici.

Toniš se ga ni ustrašil. V dobrovoljnem nasmeju njegovega obraza ni bilo nič strašnega, prej lahkoživega in prikupnega. Izblebetal je v trdem jeziku nekaj besed, ki jih Toniš ni razumel; ujel je samo eno besedo: »Scholarus«, in to je zgrabil.

»A, nemški dijak si? Po daljnih cestah si obrusil noge in jezik da si se prisleparil do tu in greš, da se nahlastaš črne učenosti, ki služi ali Bogu ali hudiču. Kje imaš črno knjigo, potepin?«

Študent se je smejal, zmajal z glavo in dejal po slovensko: »Kruha, vina, čee — scholar ne zameče.«

»Potuhtal sem te,« je dejal Toniš in sedel na kamen, da bi se odpočil. Medtem pa je dete zamijavkalo, da ga je moral Toniš zazibati na kolenih.

»Kakšno živo breme nosiš s seboj?« je blebetal dijak, »nenavadna brašnja za potnika; malha, ki ne nudi prigrizka, marveč ga zahteva. Jaz pa sem mislil, da je v culi hlebec rženovca, potepon sira in obilica drugih sladkosti, ki opogumijo popotnika, pa nosiš to cmero s seboj.«

»Tiho!« je rekel Toniš otroku in ga ujškal. »Prvi grad je že za nama, še drugi pride, nato boš pri materi. Ne mijavkaj, ko nič ne pomaga, ne trgaj mi srca, ko bi ti rad pomagal, a ti ne morem.«

Dete pa se je pričelo zvijati in je jokalo vse bolj.

»Mleka,« je dejal študent po slovensko in pričel ubirati svoje stopinje za Tonišem, ki je znova vzel pot pod noge, da bi čimprej prišel do cilja.

»Mleka,« je trudno ponavljal Toniš za dijakom. »Mleka je v potokih. Po vseh dolinah teče v Gorico, v Čedad in v Videm. Celo na sever se zliva. Le naši otroci ga nimajo. Povsod doje matere svoje otroke, pri nas umirajo ob rojstvu.« In se je obrnil do potnega tovariša: »Ali je na vsem svetu tako?«

In kakor da je dijak uganil vprašanje, je odgovoril: »Mleka ni, ali krvi je dosti. Po vseh dolinah teče ta zlahna tekočina in napaja zemljo. Pravijo, da polje, ki je pogojeno z moškimi mrličji, trikrat toliko rodi. In da je pepel, ki ostane od grmad sežganih krivovercev, najboljše gnojilo za cvetice. Rože rasto v njem in lilije tudi. In mislim, da bi rastli vrbovi grmi tudi. In bi piščalke, ki bi bile v takih grmih urezane, piškale: Prekleti, ki ste me s tezo prisilili, da sem v muki zatajil Kristusa, nato ste me zažgali, da ste podedovali moje svetno premoženje. Zdaj sem pri Bogu in sem bogatejši od vas.« Ali veš, da so zažgali mojstra templarjev in je ta na grmadi preklel kralja Filipa Lepega, kot se za junaka spodobi... Ali me slišiš?«

Toniš ni poslušal gostega besedičenja, šel je svojo pot in gledal predse, da bi zagledal v daljavi zaželjeni grad, in je zagledal dva; prvi je bil na desni, drugi pa je ostal na levi, toliko da je bil izza obronka viden del stolpa.

»Ne poslušaj in nič ne veš; govedo si, ograjeno v te hribe, ki nikoli ni pogledalo v svet. In če kateri tvojih sinov pride iz teh dolin in si nabere učenosti, si nadene tuje ime, tebe več ne pozna. Jaz pa grem z novimi nauki in svojo domovino, da jo obogatim... A blagor vam vseeno, da ste zaprti v te hribe, med katere niso segle nekatere groze, ki mučijo svet. Smradu po ožganem človeškem mesu še niste okusili.«